

Dissertatio inauguralis medica de lactis metastasibus ... / [Nathanael Berendt].

Contributors

Berendt, Nathanael, 1756-1838.
Universität Göttingen.

Publication/Creation

Gottingae : Joh. Christian. Dieterich, [1780]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/h8jgyr3b>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
LACTIS METASTASIBVS

Q V A M
CONSENTIENTE
ILLVSTRI MEDICORVM ORDINE
IN

ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA

P R O

GRADV DOCTORIS

M E D I C I N A E E T C H I R V R G I A E
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

SVBMITTIT

A V C T O R

NATHANAEL BERENDT

GEDANENSIS.

DIE VIII. MARTII MDCCLXXX.

GOTTINGAE

Litteris IOH. CHRISTIAN. DIETERICH
ACAD. TYPOGR.

PROOEMIUM.

Cogitanti mihi ac diu haesitanti qualem ad specimen inaugurale elaborandum materiam eligerem, in mentem venit, de lactis metastasibus differere. Ad hoc igitur propositum perficiendum, scripta, quae hac de re extabant, V. C. PVZOS, LEVRET, ASTRUC, DELEVRYE, RAVLIN, LE MOINE, DAVID aliaque diligenter legi. Sub hoc vero negotio fere et sine dubio a proposito meo deterritus essem, si Dissertatio illa de hac materia Tübingae praefide celeberrimo C. F. IAEGER et respondente I. C. WILLIARDTS defensa prius in manus meas venisset. Quam vero cum legissem, instituti mei rationem ab illa multis in modis diuersam esse, facile cognoui. *Vir* quippe *celeberrimus* inprimis in perscrutandis metastasium causis et quibusdam de se- et excretionem lactis momentis

physiologicis versatus est; diagnosin vero, prognosin et medendi methodum breuiter modo pertractauit, et ne vllius quidem contra vsitatam de lactis metastasibus theoriam prolati dubii mentionem fecit. Mens vero mea erat, illa momenta a *Celeb. IAEGER* breuiter pertractata fusius explicare, dubia contra hanc theoriam prolata recitare ac dilucidare et denique in medendi methodo inprimis optimam ac tutissimam curationem feminis ablaclantibus adhibendam proferre. Quo modo haec a me sint exposita, Lectores beneuoli ac aequi iudicent et si inuenerint, materiam hanc pro dignitate sua et *Lectorum* voto me minus recte proposuisse, rogo, vt perpendant, ab artis medicae tyrone, qui insuper temporis breuitate premitur, nullum opus perfectum expectari posse.

DISSERTATIO INAUGVRALIS
DE
LACTIS METASTASIBVS.

§. I.

Definitio.

Antequam ad accuratiorem argumenti nostri pertractationem progrediamur, necessarium esse reor, definitiones quasdam vocabuli *Metastasis* perlustrare. Nemo ignorat, iam iam vetustissimos medicinae scriptores non semper vnum eundemque significatum huic vocabulo tribuisse. HIPPOCRATES *a)* enim *Metastasin* ponit modo pro morbi cuiusdam successionem in alterum, modo pro morbi migratione respectu mutationis non solum partis cuiusdam corporis humani affectae, sed etiam materiae morbi; interdum etiam sub *metastasi* morbi solutionem in vniuersum intelligit. Ipse etiam GALENVS *b)* duplicem verbo huic significationem adscripsit, dum affirmat, *metastasin* nihil aliud esse, quam morbi transgressionem ex loco corporis humani affecto in alium, hanc vero transgressionem duplicem esse posse, nimirum si humor vel ad corporis colatoria deferatur, quod *crisis* vocaretur, vel si in parte quadam defigatur seu cum decubitu transferatur. SEN-

A 3

NER-

a) In Foessii oeconomia Hippocratis Frf. 1588. fol. vid. vocabulum *μεταστασις*.

b) Commentar. in lib. VI. Epidem. Hippocratis.

NERTVS per translationem, inquit, siue metaftasin crisis fit, cum materia morbi non expellitur, fed in alium locum transfertur. **BOERHAAVIVS** metaftasin appellat, cum materia vaga huc illuc feratur, varia excitet fympptomata et perfectae crifeos nulla adfint figna. **BRENDELIVS** *c)* nominat morbi cuiusdam translationem in alium per coctionis imperfectae modum. Sine dubio nemo expectabit, me hic in differentiam verborum: apoftafes, apoftemata, apofcemata, apofcepses, crisis, metafcematismus, depositio et quae sunt reliqua accuratius inquiriturum effe, cum de his differentiis in aliis fcriptis *d)* explicationes inueniri poffint. Facile autem tum ex definitionibus iftis, tum ex aliis adhuc momentis intelligitur, metaftasin in morbis praecipue de humoribus corporis humani atque ex illis productis liquidis accipiendam effe. Fluida enim, vt in ftatu fano fic etiam in ftatu morbofo vniuerfum corporis humani ambitum penetrant atque peruadunt; et igitur ea, quae mobilia ipsis inhaerent fecum rapi et per alia loca vehi poffunt. Hoc in libello mihi fermo erit de lacte oberrante feu in alieno loco decubitu faciente; nam etiam de lacte idem valet, quod *III. GAVBIVS* *e)* de omnibus humani corporis liquoribus affirmat, dicens: habent fuos fibi a natura conftitutos canales, loculos, receptacula, caua, quibus tanquam cancellis contineantur, vehantur, nec egredi fine noxa poffint. Iam vero vnusquisque facile perfpiciet ac condonabit, me hic vocabulum, metaftasis, fenfu

c) In Diff. inaug. G. A. HENRICI De abfcessibus per materiam et ad neruos. Goett. 1755.

d) v. c. in Diff. inaug. I. A. LOHR praef. P. G. SCHROEDER De febrilibus metaftasibus. Gotting. 1769.

e) cf. Eius Institutiones Pathologiae medicinalis. Lipf. 1771. p. 189. §. 397.

latiori sumfisse et omnia ea huc retuliffe, quæ apud Gallos veniunt sub nominibus: Dépôts laiteux, Revolutions laiteufes, Epanchement laiteux, Lait répandu, Engorgement, Infiltration, etc. apud Germanos sub nominibus: Milchverfetzung, Milchgeschwulst, Zurücktreten der Milch aus den Brüften, Milchfammlung, etc. apud Anglos nominantur Translation of the Milk, apud Batauos Zogverplaatfing.

§. II.

De tempore, quo metastases lacteæ contingunt.

In tres vero periodos tempus, quo mulieres his metastasibus lactis exponuntur, diuidi potest, quarum prior grauiditatis, altera puerperii, tertia autem ablactationis tempus in fe continet.

Quod ad grauiditatem fpectat, nemini ignotum eft, maximas mammaram mutationes in grauidis circa finem menfis quinti contingere; nec mirum cuiquam videbitur, has et in iis notari feminis, quæ molam geftant, cum in morbis variis v. c. fluxu menftruo fuppreffo, hydrope, feirrho vteri, etc. iftæ quoque mutationes obferuentur. Mammaram vero prima mutatio in eo confiftit, vt earum cutis magis magisque fiat tenfa et quarto iamiam grauiditatis menfe indurefcant. Tempore fluxus menftrui fueto venæ magis coeruleum colorem induunt, qui in grauidis manifeftior eft. Mulieres porro in grauiditate vlterius progrefsa mane in eo indufii loco, qui mammaram papillis refpondet, maculam quandam humidam inuenire folent; etiamfi mulieres reperiantur, in quibus citra grauiditatis fufpicionem eiusmodi ferum fine cafeofa materia a mammis excretum obferuetur. Menfe feptimo ferum
hoc

hoc sensim sensimque magis oleosum ac caseosum euadit, in initio denique mensis octavi folliculi sebacei sese implere incipiunt. Omnia haec semper eodem contingunt modo, exceptis primiparis, in quibus cuncta haec symptomata paulo tardius sese manifestant. Abunde igitur ex his manifestum est, iamiam grauiditatis tempore inprimis mensibus vltioribus lactis regurgitationem ex mammis non minus quam in puerperis fieri posse. At non solum theoria haec omnia nos docet, sed etiam in praxi eiusmodi exempla non raro contingunt, quamuis forsan nostro etiam tempore ad hoc morborum genus in grauidis non satis attendamus. Sic *Clar. LENTIN* in libro suo nuperrime edito *f)* casus cuiusdam mentionem fecit, vbi mola sub finem tertii mensis fuerat exclusa, nec tamen lac in mammis defecit et in alio quodam loco *g)* exemplum affert, vbi triduum post abortum circa septimi mensis confinia editum lactis abundantia in mammis aderat. Etiam mihi obseruatio quaedam nota est, vbi in grauida circa mensis secundi finem verum ac genuinum lac in mammis adfuit. Affirmat etiam *Cl. LENTIN* de his feminis, quae molam seu abortum in lucem ediderunt, iisdem quoque lactis metastasibus esse expositas, ac si perfectum foetum peperissent. *PVZOS h)* tres modo obseruationes intra plures quam triginta annos praxeos suae in arte obstetricia notatas attulit, quarum prima mense septimo, altera versus finem mensis quinti et postrema circa quartum vel quintum

f) Memorabilia circa aërem, vitae genus, sanitatem et morbos Clausthalienfium. Goett. 1779. 4. p. 84.

g) l. c. pag. 92.

h) Traité des accouchemens par M. *PVZOS*, corrigé et publié par M. *MARISOT DESLANDES*. à Paris 1759. 4. p. 238. seq.

tum grauiditatis mensem lac retrogressum esse euincit. Binos adhuc praeterea casus nobis tradidit *i*), vbi sectione post mortem instituta in casu priori serum quoddam lacteum vna cum inflammatione vniuersali mesenterii ac totius intestinorum canalis; in casu vero posteriori lac quoddam coagulatum, quasi post acidi cuiusdam additionem, inuenit. Nec aliae desunt obseruationes, vbi in grauidis eiusmodi lactis metastasis ad oris ambitum facta et serum quoddam lacteum per os excretum est *k*), etiam vbi sub forma feri lactei lac versus cutem totius corporis propellebatur *l*). Facile nos demonstratione quadam prolixiori, ad probabilitatem lactis metastasium in grauidis demonstrandam, carere posse, credimus, cum eiusmodi lactis metastasin ipso in infante ob nimiam lactis assumptionem a. b. LVDWIGIO annotatam inuenimus *m*). Nutrix enim infanti ante octo menses nato et hoc tempore variolis sed modo benignis laboranti saepissime praebuit mammas, quo facto infans variolis iamiam superatis somno minus placido vtens interdum calore febrili laborabat. Denique tamen, etiamsi saepe purgantia leniora adhiberentur, sese in diuersis corporis sui locis formabant abscessus, e quibus sanies tenuis, purulenta, lacte concreto permixta effluebat. Hi abscessus phlogosi non erant tacti, nec vlcera ad sanationem spectabant, sed continuo lacteum humorem stillabant, quoniam nutrix adhuc infantem saepissime lacte aluit. Perinde non desunt obseruata, iuxta quae in grauidis insignis lactis abundantia annotata est *n*). Sic et ob-

i) l. c. p. 371, 72.

k) Act. Nat. Cur. ann. XI. Dec. IV. obseru. 99. PVZOS l. c. p. 344.

l) PVZOS l. c. pag. c.

m) Aduersaria medico practica Lipsiae, 1771. Vol. II, P. I, p. 183.

n) Act. Nat. Cur. Ann. II, Dec. IV, obs. 99. et ibid. Ann. 6. et 7. Dec. I, obs. 99.

observationes exstant, vbi mola et alia vteri concrementa causa fuerunt, vt lac in mammis secerneretur o), quod vero in dubium vocarunt quidam p). Neque hac de re quisquam dubitabit, qui modo exempla illa non infitianda in mentem reuocare velit, vbi natura praeter consuetudinem iamiam in virginibus istam lactis secretionem excitauit et in hominibus aequae ac brutis masculini generis verum et genuinum lac, ex quo caseum parauere, secretum est q). Quae si vera sunt, quidni natura ex causis infra exponendis etiam in grauidis, in quibus tamen iam secundum perpetuam naturae legem lac generari solet, sicut in puerperis interdum praesertim vlterioribus grauiditatis mensibus, nimiam lactis copiam producendo peccare posset? et causae, quae in grauidis metastasin lacteam inferre possunt, sine dubio plane eadem sunt, quae in puerperis eam inducere valent. Denique etiam opinio haec, in grauidis lactis metastases oboriri posse, auctoritatem aliorum virorum, in arte obstetricia experientissimorum, V. C. LEVRET r), BIKKER s), etc. prae se fert. Cel. etiam SAUVAGES grauidae, ait, aequae ac puerperae, sed modo rarius in morbos ex lacte vitiato, vel loco aberrante incidere possunt, e. g. in pleuritidem, metridem lacteam etc. In eo quidem omnes consentiunt

o) SLEVOGT *femin. mola labor.* p. 4. SCHMID *concrement. vter.* c. 2. BIKKER *Zoog.* p. 78.

p) DIONIS *Traité des accouchemens,* pag. 184.

q) Exempla multa b. HALLERVS allegauit cf. *Ei. Elementa physilogiae* C. H. T. VII. Lib. XXVIII. Sect. I.

r) *L'art des accouchemens etc.* par M. A. LEVRET. à Paris. 1766. 8. p. 199, §. 1050. quo in loco simul affirmat, eiusmodi lactis decubitus rarissime modo in prima grauiditate oriri, quam vero sententiam *Celeb. ASTRUC* frangere voluit, cf. I. ASTRUC'S *Abhandlung von den Frauenzimmerkrankheiten, aus dem Franz. durch D. OTTO.* Dresden, 1770. 8. Theil 5.

s) l. c. pag. 179.

tiunt scriptores, in grauidis rarius, quam in puerperis lactis metastases occurrere; experientia enim docet ex magnae observationum conscriptarum copiae comparatione inter se, plerasque post partum accidisse metastases. Iam vero isto tempore duae sunt distinguendae periodi paulo ante enarratae, puerperii quippe ipsius et ablactationis. Plurimis, qui hac de re tradiderunt, auctoribus prior periodus istis magis fauere, metastasibus visa est, cum contraria ex parte posteriorem ad has excitandas plus conferre crediderim. Lactis enim retro-pulsionem, vel etiam impeditam lactis secretionem seu eius influxum in mammas impeditum metastaseos causarum principem atque grauissimam puto, cum haec in omnibus fere observationibus, ubi metastases durante puerperio factae enarrantur, easdem produxerit. *PYZOS* in tractatu suo *t*) tempus, quo metastases inciderent, vñtatissimum diem decimum vel duodecimum post partum habet; interdum vero etiam tardius eas oriri posse affirmat. *LEVRET* nullum tempus absolutum pro omnibus lactearum metastasium generibus ponit, sed varium istud esse pro diuersitate morborum, qui ex lacte regurgitante oriantur, iudicat; Apoplexiam enim lacteam plerumque a secundo ad quintum vsque puerperii diem notari, lacteas eruptiones cutaneas post febrem lacteam demum apparere, tumores lacteos intra peluim et in extremitatibus inferioribus, praegressa febre lactea et mammis lacte plenis, plerumque vero die decimo quarto, lacte non amplius per mammas excurrente, hisque flaccescentibus, generari statuit; excepit tamen puerperas, in quibus lac mammas nondum intrauit. Serotinas deinde lactis metastases in suppurationem transientes Auctor nominatus in capite quodam singulari pertracta-

uit. Pari modo **DELEURYE** *u*) diuerso tempore has metastases adstrinxit; asseuerat enim intra priores octo post partum dies oriri, apoplexiam lacteam, purpuram rubram febris lacteae protractae sequelam *x*) et albam, quam febrem lacteam per humores in massa sanguinis retentos protractam *y*) censet. Diarrhoeam a lacte in sanguine relicto, modo tunc esse criticam siue metastasin affirmat, si praegressam febrem lacteam exciperet *z*), atque idem de metastasibus lacteis in vterum *a*) vterique ligamenta lata asserit, quas nimirum post aliquot dies a partu euenire contendit *b*). **RAVLIN** *c*) eas quae abdominis viscera spectarent, lactis metastases, circa diem decimum quintum post partum contingere, fidem facit. Similiter **LE MOINE** has metastases octauo, decimo, vel duodecimo a partu die plerumque oriri confirmat *d*). Ac **b. VAN SWIETEN** certum tempus non definiens, cum certa, inquit *e*), obseruata doceant, faciliorem lactis a sanguine separationem in puerperis adesse, quae iam inceperat ultimo grauidatis tempore; et pariter constet, naturali lege lac a sanguine separatum in mammis colligi, patet, si lactis deriuatio in mammas impediatur vel collectum iam ibi, non educatur per papillas, mali quid metuentum

u) Abhandlung über die Geburten nebst der Behandlung der Krankheiten der Schwangeren, Kindbetterinnen und kleinen Kinder a. d. Fr. von D. **FLEMMING**. Breslau, 1778, 8.

x) l. c. §. 1107.

y) l. c. §. 1111.

z) l. c. §. 1119.

a) l. c. §. 1126.

b) l. c. §. 1129.

c) **RAVLIN** Abhandlung der Krankheiten der Sechswöchnerinnen, a. d. Fr. von D. **BVRDACH**. Leipz. 1773. 8. pag. 304.

d) **I. BURTON** Système de l'art des accouchemens, traduit de l'Anglois par M. **LE MOINE** et enrichi de Notes. à Paris 1771. 8. T. I. pag. 499.

e) Commentar. in Boerhauii Aphorismos, T. VI, p. 610.

endum esse, vel in mammis ipsis, vel etiam in reliquo corpore, si ad aliena loca lac, a sanguine secretum, deponatur.

Ad tertiam me nunc periodum conuerto, in qua lactis metastases valde sunt solemnes. Huius vero temporis initium, non videtur mihi ab ultimo illo die, quem auctores supra allegati definiuerunt, ad decimum quintum vsque diem deriuandum esse, sed potius ex illo momento statuendum esse, quo lactis excretio vel eius influxus in mammas cessat. Plurimi etiam auctores, inprimis ASTRUC, RAVLIN, LE MOINE modo post integrum annum, modo post sex hebdomades in istis feminis, quae infantem non lacte suo nutriant, metastases oriri posse, concedunt. Manifestum est, lactis metastases in illis feminis, quae infantibus suis plane vbera non praebent, omnino prius, quam in istis, quae infantes ad tempus quidem lactant, postea vero hanc lactationem continuare nolunt, occurrere debere. Magna obseruationum a me hunc in finem collectarum parte inter se collata edoctus sum, primo, plurimas huius indolis metastases ex lactatione vel plane deficiente, vel modo interrupta ortas esse, deinde, ratione temporis certi quidquam constitui non posse, sed hoc in casu semper ad illam periodum, ex quo lactis per mammas excretio cessauerit, respiciendum esse. Namque non desunt exempla metastasium non solum post aliquot hebdomades et menses, sed post vnus etiam immo binorum annorum interuallum obseruatarum. Ac libenter quoque largior, in feminis ipsis adhuc lactantibus interdum lactis metastases fieri posse, etsi eiusmodi casus semper praeter naturam foret. Quae quidem omnia singulaque ex causis metastasium in sequenti paragrapho adducendis magis euadent perspicua.

§. III.

Causae lactis metastasium.

Ad causas lactis metastasium proximas merito sequentes quatuor referendas esse censeo. Hae vero sunt: *prima*, lactis ex mammis retropulsio, seu excretio per mammas nulla; *altera*, influxus lactis in mammas impeditus; *tertia*, secessio lactis a sanguine impedita; denique *ultima*, lactis ex mammis in sanguinem regurgitatio. De quibus omnibus nunc prolixius agendum erit, quod vniuscuiusque causas tam praedisponentes quam occasionales considerandi, officium meum esse iudico.

Quod igitur ad primam causam proximam attinet, praecipue hic malae illius consuetudinis, vbi matres pusionibus suis vbera non praebent, mentionem facere debemus. Nemo vero sibi persuadeat, me fusius hoc loco expositurum esse, quod matres, infantes ab vberibus suis arcentes, iustas naturae leges violent; aut damna allaturum esse, quae in infantes, quos lacte suo matres non nutriunt, redundant; haec enim a materia hic pertractanda longius me abstraherent et multis iamiam in scriptis prolixè satis tradita sunt, sed declarare modo in animo est, quantum detrimenti ex neglecta lactatione matres ipsae capiant *f*). Quis enim non intelligit, lac tunc in mammis stagnare debere, vnde vel concrefcet, vel aliam morbosam contrahet indolem. Posterius iam ex analogia cum aliis corporis hu-

f) LEVRET l. c. pag. 199. §. 1048. inquit: "on observe en general qu'il meurt, proportion gardée, beaucoup plus de femmes en Couche dans les Villes, que dans les Campagnes" et in §. sequenti his verbis causam annuntiat: "ces effets differens dependent essentiellement de ce que les femmes n'allaitent point.

humani liquoribus elucescit, in lacte vero adhuc facilius hoc phaenomenon accidit, etiamsi humor corporis nostri blandus sit, si ne Colostrum quidem ex mammis sit emissum, qua sub conditione lac facillime etiam concrescet. Magna utique damna matribus inde imminet, vel si lac corruptum, vel etiam tenuior lactis pars modo resorbeatur; sanguinem enim inficit, et posteriori in casu lac coagulatum ac in mammarum cellulis relictum varios format tumores, indurationes et denique ulcera. Quis ignorat, nec simul vituperat illam medicamentorum faraginem, quae modo forma Emplastrorum, modo Fomentationum spirituosarum externe applicantur et quorum ope lac ex mammis retropellere annituntur. Illa enim poros cutaneos obstruendo, tumoribus mammarum erysipelaceis aptam praebent occasionem, et externa medicamentorum spirituosorum applicatio sine dubio eodem in gradu est noxia; quantopere enim haec medicamenta lactis coagulationem adiuvent, inde perspicitur, cum puzos fomentationum ex lacte paratarum et tumoribus ex lactis metastasi ortis imponendarum usum interdicat, quoniam lac facile acescit et hoc modo coagula in tumoribus istis producit. Nonne vero fere idem effectus ab applicatione medicamentorum alcalinorum, quae tamen multi commendarunt metuendi sunt, cum experimentis immortalis BOERHAVII g) edocti simus, etiam acrimoniam alcalinam lac in grumos flauo colore tinctos cogere? Iam CL. IAEGER h) experimentum hoc attentione dignum censuit. Enimuero infra annitar, optimam medendi methodum non solum therapeuticam, sed etiam praeferuatiuam tradere, Aliae adhuc restant causae retropulsioni lactis inferuientes et quidem aër frigidus et animi

pathe-

g) Elementa chemiae. T. II. pag. 302. seq.

h) cf. Diss. in prooemio nostro iam allegata, pag. 20.

pathemata. Aër frigidus eo certius lactis retropulsionem efficit, si subito ad mammas admittatur, quoniam vasa constringit et hoc modo forsan multa medicamenta lactifuga specifica, v. c. lapis ille lacteus, virtutem suam exserunt. Non solum vero hic frigoris ad mammas accessus, sed refrigerium totius corporis inprimis aestuantis noxium est, quod etiam multae probant observationes *i*). Sic etiam plura afferre possem exempla, vbi post animi pathemata vehementiora et prae reliquis post terrorem subito lac in mammis euanuit *k*). In vniuersum hic monendum erit, me non semper observationes expressis verbis citasse, quoniam nonnullae satis superque sunt notae ac etiam in praxi quotidie occurrunt. Vitia etiam quaedam mammarum excretioni lactis impedimento esse possunt. Plurima huius generis vitia sine dubio sunt acquisita et quidem saepe noxia illa fasciarum, praecipue vero thoracum, quorum vsus a tenera aetate in seros annos continuatur, constrictione. Vnusquisque facile concedet, his virginum ac mulierum cataphractis potissimum ac plurimum partes externas compressione laedi. Comprimuntur enim mammae vna cum vasis lactiferis earumque papillae introrsum premuntur. At non solum eiusmodi violenta compressio mammas ad dispositionem metastaticam proclives reddere valet, sed multae aliae quoque causae hoc in organo lactis secretorio latent. Sic b. v. S W I E T E N *l*) narrat, se in feminis quandoque mammas maximae indolis, sed mera pinguedine obrutas, ita, vt omnes ductus lactei compressi

i) v. c. eiusmodi observatio exstat in Journal de Médecine, Chirurgie, Pharmacie, etc. par M. ROUX T. XXXI. pag. 315. etiam in libro Celeb. SCHMUCKERI inscripto: Vermischte chirurgische Schriften. Berlin S. 1779. B. II.

k) Harlemer Verhandelingen. Deel 3.

l) Comment. T. IV. pag. 146. in fine §phi 1339.

pressi ab adipe incumbente ne guttulam quidem lactis admittere potuissent, vidisse. Mammae etiam marcidae, vel nimis flaccidae, nimis inertes esse videntur ad lac per ductus lactiferos promouendum, vt Cel. IAEGER *m*) annotauit. Multa porro mammarum vitia topica lactis excretionem plane prohibere possunt, v. c. tumores *n*), vlcera et cicatrices ex operationibus antecedentibus *o*), aliaque plura. Restant adhuc vitia ductuum lactiferorum eorumque inprimis ostiorum ac denique papillarum vitia. Primo illorum ductuum numerus saepe variat, ideoque interdum nimis paruus esse potest, deinde cataphractarum compressione coalescere quandoque valent, quin etiam eorum ostia variis ex causis obstructa et coalita esse possunt e. g. ex nimia papillae retractione vel exulceratione. Inter omnia papillarum vitia inprimis ille cataphractarum effectus, nimia nempe papillarum retractio et in substantia mammae delitescencia plerumque eminet. Ex hac enim causa, dum lac continuo ad mammas deriuatur, non solum morbus ille a Celeb. SAUVAGES mastodynia pilaris *p*) denominatus et inter Gallos sub nomine *le Poil* notus *q*), qui nihil

m) Requiritur enim, inquit l. c. p. 17. in vasis lactiferis irritabilitas quaedam, qua sese contrahendo lac propellunt; hinc in bonis nutricibus cum vi quadam lac proflire videmus. A marcidis mammis haec irritabilitas abesse et eo ipso in iis lactis stagnatio effici videtur.

n) Ill. E. G. BALDINGERI, Praeceptoris mei nunquam satis venerandi, Pr. sistens obseruationes de morbis ex metastasi lactis in puerperis. Ienae 1772.

o) vid. Cl. M. E. BLOCH medicinische Bemerkungen. Berlin. 1774. 8. p. 185.

p) Nosolog. method. T. II. p. 223. T. III. p. 203.

q) LE MOINE l. c. p. 501 - 503. LEVRET p. 181. §. 955. inquit: au engorgemens des mamelles le vulgaire a donne le nom de

nihil aliud est, quam durities mammarum cum leui quadam inflammatione plerumque in suppurationem transiente, nisi V. S^{es}, diaeta ac quorundam medicamentorum topicorum applicatio resolutionem suam efficere potuerint; sed etiam ille status terribilis ac praecipue quidem in primiparis generatur, ubi infans papillam rite apprehendere non potest, et eam igitur inter maxillas suas fricat, contundit et fissuras in ipsa efficit. Vnicuique satis notum est, hunc morbum valde grauem esse, non solum ob immensos dolores, sed etiam ob difficilem curationem. Papillae vero etiam aliis ex causis facillime sese exulcerare et hoc modo ductuum lactiferorum coalitum efficere possunt. Papillarum perinde nimia sensibilitas, quae infantis suctionem ferre nequit, interdum lactis metastases conciliare valet.

Altera lactis metastaseos causa proxima supra allegata impeditus erat lactis in mammas influxus. Hanc causam tum multa mammarum vitia, tum lactis consistentia ac indoles inferunt, lac enim secerni suppono. Mammarum vero vitia quod attinet, sequentia sunt notanda: ante omnia plenarius mammarum defectus nimiaque earum rigiditas; in utroque enim casu non solum recentiores, sed etiam iamiam HIPPOCRATES lactis metastasin oriri affirmarunt. Hic enim medicorum princeps in libri sui inscripti *de Glandulis*, capite sexto r): mulieres, inquit, quibus per morbum aut aliam quandam calamitatem mamma aufertur, et vox grauis efficitur

Poils; parcequ' il prétend, suivant une tradition aussi ancienne, qu'elle est ridicule, que ce sont des véritables poils, qui bouchent les Tugaux lactiferes et s'opposent au dégorgement des glands du sein

r) ALB. ab HALLERI artis medicae principes, T. II, p. 49.

citur humoresque ad gulam deferuntur, multa sputatione vexantur, caput dolet et ex iis aegrotant. Lac enim ab utero veniens ac influens, quemadmodum etiam antea ad superiora vasa transmittebatur, quum ex propria non habeat, in principes corporis partes incidit, cor videlicet ac pulmonem et suffocantur. Alio quodam loco ait: "sunt, quae natura lac non habent et quibus lac ante tempus deficit; eae vero natura solidae sunt et densae carnis; ideoque cum via densa sit non a ventre ad mammas satis humoris defertur". Multa insuper alia mammarum vitia huc pertinent, quae partim antea iam adduxi, partim lector facili negotio inueniet; nunc igitur me ad lactis consistentiam iusto maiorem, quae eius influxum in mammas prohibere potest, conuerto. Quis non facillime videt, hunc effectum a nimia eius spissitudine esse metuendum. Lac enim a prima secretionem sensim sensimque fit spissius et quidem non solum durante graviditate, sed etiam durante puerperio et lactatione, quoniam infanti in dies singulos maiori ac validiori nutrimento opus est. Lac nimiam spissitudinem eo facilius contrahet, si mulier iustam rationem quietis et motus proportionem non observauit, utriusque enim excessus spissitudini lactis ideoque eius metastasi fauet. Diaeta etiam nimis lauta, tum ratione quantitatis ciborum assumptorum, tum ratione eorum qualitatis, cum nimiam succi nutritii copiam in se contineant, lactis inducit spissitudinem. Lues venera pariter lac spissius reddit, quoniam venenum venereum humores lymphaticos densat. Lac igitur nimia laborans spissitudine difficulter in ductus mammarum lactiferos intrabit et si etiam his dilatatis ad eorum ostia usque peruenerit, haec sine dubio obstruet. Lac interdum quoque a mammis vocatur, quando aliae corporis nostri excre-

C 2

tio

tiones augentur, vel si lac ipsum per alias vias v. c. per alvum, vrinam, etc. excernitur. Prius unusquisque iuxta vetustissimam illam physiologiae regulam, quodsi vna secretio augetur altera imminuitur, libenter concedet. Posterius vero iamiam multis obseruationibus extra dubitationem positum est. Sic enim multa diarrhoeae lacteae in puerperis notatae exempla extant, et alibi occurrunt, vbi lac vna cum vrina effluxit, vbi lac per sudores eliminatum est et vbi simul cum lochiis secessit, de quibus omnibus obseruationes infra sunt allegandae. Principem etiam inter causas, quae lactis in mammas influxum praepediunt, tenere locum, censeo debilitatem, non quidem istam totius corporis, sed partis modo cuiusdam, qualiscunque sit in puerpera, vti et irritamentum in parte quadam remotiori. At non particularis modo debilitas, sed quae vniuersum magis corpus exercet, lactis interdum metastases adfert; omnino enim valde verosimile est, mulierem partu difficili superato adeo debilitari posse, vt vires defint, ad lac sufficiente cum impulsu ad mammas mittendum. Ad metastases vero ciendas debilitas illa particularis plus conferre mihi videtur, saepe enim et plerumque metastases partem corporis debiliorem inuadunt. Quare etiam a regula per tot tantaque exempla in aliis morbis confirmata, metastases morborum plerumque ad partem debiliorem fieri seu quod idem est, naturam plerumque materiam morbosam ad partem corporis debiliorem transferre, hic recedere vellemus. Cel. quoque LENTIN *s*) huic fauet opinioni. Quodsi praeterea hac in parte debiliori irritamentum quoddam nascitur, eo certius natura lac hoc in loco deponet. Eiusmodi casus in ROEDERERI scriptis *t*) legimus, vbi affirmat, se feminas vel phthifica dispositione,

s) l. c. p. 59.

t) Ei. Opuscula medica. Gott. 1763. 4. pag. 41.

sitione, vel vera iamiam phthisi laborantes vidisse, quae tamen infantes crassos, torosos, magnosque edidissent; concludit igitur, in phthisica dispositione et lue non penuriam quandam nutrientis humoris, sed loci potius errorem culpandum esse; "videas enim, inquit, phthisicum bene et pastum et cibos digerentem chyloque affluentem, qui tamen nutrimenti beneficiis priuatur, dissipata gelatina per excernentia organa vel in vlcerosum nidum collecta". Hoc loco illae etiam obseruationes, cuiusmodi apud Cl. VAN DEN BOSCH ^{u)} reperiuntur, silentio non sunt praetereundae, vbi ob vermium praesentiam lactis secretio imminuebatur et e quibus satis constat, lochiorum et lactis necessariam excretionem tantis pathematibus, quanta ab animata potentia excitari possunt, vexari, et lactis diminutionem etiam saepe a vermibus fieri. Duo ex obseruationibus constituit theoremata practica Cl. VAN DEN BOSCH.

I. Verminosa vitia, ob aluinas contentiones, facillimas ad caput metastaticas depositiones, atque alia pessima symptomata in puerperis ad lactis secretionem et vterinas euacuationes impediendas et alui fluorem inducendum valde metuenda esse.

II. Lactis in sanguinem repulsiones nullibi fere crebriores, quam in puerperis mucofo-verminosa febre prehensis contingere. Vermes vario modo in puerperis respectu lactis nocere mihi videntur: primo enim eius secretionem impediunt ac minuunt, quoniam ad se ipsos nutriendos chylum ex cibis in intestinis paratum partim consumunt, partim corrumpunt; deinde etiam per sempiternos motus in intestinis continuum efficiunt irritamentum, quo facto non solum vasa chyli resorbentia sese contrahunt ac claudunt, sed etiam maiorem humorum ac sanguinis

C 3

^{u)} Historia constitutionis epidemicae verminosae. Lugd. Batau. 1769. 8. pag. 210-220.

guinis affluxum versus hanc partem irritatam producant. Sic etiam sordes primarum viarum interdum causa lactis metastasium esse possunt; in b. LUDWIGII *Aduersariis medico practicis w)* legimus: puerperas, in quibus vitia diaetae cacochymiam alunt, a morbis futuris non liberauimus, sed decubitus lactis, nouus morbus, non a solo lacte represso, sed ab aliis variis causis oriundus et multiplici modo medentibus se offerens, haud exiguam difficultatem obiecit. A Cel. TISSOTO item hanc opinionem lac irritatione etiam leuissima in hanc vel illam partem deriuari posse, confirmatam video x), quippe qui eam adeo veram et expeditam habet, vt, quas format, indicationes ad curam spectantes huic accomodet.

Venio nunc ad tertiam illam lactis metastaseos causam proximam, quam in lactis a sanguine secessu impedito posui. Vario autem modo hoc efficitur, prae reliquis tamen plurimum febres ad hoc conferre crediderim, Huc nimirum omnes refero febres, quibus puerperae corripitur possunt et nil refert, vtrum eiusmodi febres inflammatoriae, putridae, biliosae, an nervosae sint indolis; vnaquaeque enim ex his hunc effectum producere valebit. In omni enim febre motum et circulationem sanguinis iusto celeriores et in omnibus corporis nostri functionibus siccitatem notamus. Negare vero nolim, forsitan vnum vel alterum harum febrium genus maiorem vim in lactis secretionem exserere posse, ac fortassis quodlibet febrium genus alio ipsi proprio modo illam impedit secretionem; quae vero omnia pluribus verbis pertractandi aequae ac in varias febrium puerperarum causas inquirendi, tempus et locus vetat. Omnes etiam

w) Vol. I. P. I.

x) Von den Krankheiten vornehmer Standespersonen, §. 125.

iam innumerae observationes iamiam abunde probant et quasi ad oculos demonstrant, semper lactis secretionem cessasse, simul ac symptomata febris cuiusdam natae apparuerint. Peculiarem vero febrium puerperarum causam silentio praeterire nequeo, praesertim cum praeiudiciis quibusdam in regionibus nostris etiamnunc alatur. Facillime lectores diuinabunt, me hic loqui de excretionibus puerperarum retentis, quae tamen satis notum est, febrem, inflammationes, spasmos aliaque symptomata nervosa excitare, sanguinem omnesque corporis humores et sic etiam lac corrumpere et vitiare posse. At excretiones etiam nimis auctae metastasi lacteae fauent, non solum, quia forsan mulieres debilitant, indeque impediunt, quo minus lac rite elaborari et ad mammas deferri possit, sed etiam quia humores in alium quendam locum deriuantur, ibique excernuntur. Plures adhuc causae occasionales hoc modo in lactis secretionem agunt, quarum agendi modum prolixius exponere non opus esse videtur. Quis enim nescit, generationi lactis varias aëris constitutiones, ingesta cruda, incongrua, eorumque nimiam assumptam copiam, motum nimium, vigilias nimias, animi pathemata, imprimis tristitia v. c. moerorem et curam sese opponere eamque impedire, de quibus omnibus ac singulis magnus observationum numerus existat. Ex retento vero in massa sanguinea lacte, nec rite ad mammas delato, febrem lacteam malignam, periculis plenam saepe lethiferam, metastases lacteas inflammatorias in abdominis aequae ac pectoris visceribus excitantem oriri affirmat LE ROI y).

Ad ultimam denique lactis metastaseos causam proximam peruenimus, quae in eo posita est, ut lac plane iamiam secretum

tum ex mammis retrogrediatur et in massam sanguineam regurgitet. Hic sine dubio quidam quaestiones nonnullas proponent, quo modo lactis ex mammis in sanguinem regurgitatio sit possibilis, et quo modo, si fiat, nocere possit, cum lac ex chylo paretur eique simillimum ideoque e succis corporis nostri blandissimus sit. Quod ad regurgitationis possibilitatem attinet, infra fusius de ipsa differemus; ad alteram vero quaestionem nunc respondebimus. Multos auctores in eo errare videmus, ut lac iamiam secretum ac in mammas delatum, in his ad tempus stagnans et iterum resorptum semper adhuc succum chylo simillimum et hanc ob causam prorsus innoxium habeant, ut ne minimas quidem in sanguine turbas excitare valeat. Ad hanc igitur opinionem rite refutandam, necessarium est, rationibus ac documentis idoneis probare, lac regurgitans chylo non esse simile sed vitio quodam laborare. Chylum enim esse succum innoxium nec non blandissimum, negare animus non est, sed de lacte regurgitante contrarium statuo. Fere unusquisque, qui in chylum et lac accuratius inquisiuit, eo animum appulit, ut utriusque succi similitudines detegeret; nemo vero, quantum scio, hucusque eo consilio, ut diuersam utriusque naturam patefaceret, hos corporis humani humores perscrutatus est, quem in finem multa tam iucunda quam utilia experimenta institui possent, quae vero instituere temporis praesentis angustia prohibet. Maiorem adipis copiam in se continet lac, quam chylus; in mammis enim ante eius effluxum aliquid adipis ei admiscetur. Maior etiam lymphae copia lacti admiscetur quam chylo. Notum est, lac facillime variis vitiis, modo nimia tenuitate, modo nimia spissitudine laborare posse, modo nimis falsum vel acre, modo nimis acidum, modo nimis biliosum et amarum esse. Omnia haec vitia plerumque originem suam
ex

ex vitiis in rebus sic dictis non naturalibus commissis trahunt; sic e. c. nouimus, acidum in lacte generari, si femina grauida vel puerpera nimiam ciborum copiam assumat et quod saepissime fit, debilitate ventriculi laboret; chylus enim hoc in casu magis acescit; quandam enim ad acidum procliuitatem semper alit. Ad hoc vitiorum genus aeque ac alia lac priori grauiditatis tempore imprimis inclinatur, quod forsan a singulari ciborum appetitu dependet, in quem grauidae hoc tempore feruntur. Scimus porro, quales effectus colostrum in pusiones exferat, qui sane signa acrimoniae succi huius exhibent. Si igitur ne hoc colostrum quidem ex mammis effluat, nonne tunc huius acris succi stagnatio in mammis causa erit sufficiens, ut lactis, si etiam bonae indolis sit, quod in mammas influit, qualitas vitietur. Cl. etiam LENTIN²⁾ huius rei mentionem facit et lactis regurgitationem multo adhuc periculosiorem ac perniciosiorem putat, si colostrum simul regrediatur. Verosimile etiam est, colostri acrimoniam a solis diaetae vitiis non dependere, sed forsan natura hoc modo secerni, cum omnibus in puerperis vnus eiusdemque sit indolis. Restat adhuc demonstrare, lac bonae indolis in mammas rite delatum, in his corrumpi ac vitiosam qualitatem induere posse, quamuis etiam colostrum sit eductum; inter omnes vero vitiosas qualitates acrimonia maximam postulat attentionem. Hanc multiplicem esse, res est, quam omnes concedunt. Primo omnes causae, quae lac nimis tenue reddere possunt, huc referendae sunt, quia plerumque cum lactis tenuitate acrimoniam quandam coniunctam esse, experientia quotidie nos docet. Sic igitur variae aeris constitutiones, ea, qua in corpus humanum agunt, po-
tentia

²⁾ l. c. p. 94. 100.

tentia lac aequae ac alios corporis nostri humores corrumpere possunt. Porro etiam ingesta, motus et quietis excessus, vigiliae nimiae, excretiones tam auctae quam suppressae, animi pathemata et denique externe applicata lac multifario modo afficere valent. Singula fere ex his iamiam sola hunc excitare potest effectum. Nonne satis constat, omnia, quae alios humores mutare possunt, vim istam etiam in lac exferere posse ac debere? Nonne sufficienter notum est, externam illam medicamentorum topicam in mammis applicationem vario modo lac in mammis vitiare posse? Quis non videt, lac animi pathematibus quam maxime corrumpi, cum infantes inde tantopere affligantur. Si vero etiam nullae ex his causae adsint, tamen lac in massam sanguineam resorptum quasdam affert noxas. Cum enim non ignoremus, chylum semper aliquid acidi in se continere, nonne etiam concludere possumus, hoc etiam in lacte adesse? Porro cum lacti alia adhuc et adeps et lymphæ admixta sint, nonne igitur lac resorptum sese difficilius, quam chylus, cum sanguine miscebit et se huic assimilabit? Maxime itaque illa opinio, quam Cel. TISSOT protulit, mihi arridet, lac, quando resorptum sit, in sanguinem tanquam corpus alienum, quod facultatem sese sanguini rite assimilandi non possideat, operari, sed irritare, hoc modo febrem excitare et instar iniectionis acidæ in sanguinem exferere effectus, usque dum natura sanguinem ab hac materia per depositionem quandam liberet. Ad hanc opinionem extra dubium ponendam experimenta et artificiales lactis iniectiones institui earumque effectus bene observari debent, quo modo forsan totam illam morborum ac symptomatum, quibus puerperae corripiuntur copiam detegeremus.

Discussis igitur nunc lactis metastasium causis, fortassis quidam theoriam harum metastasium originis expectabunt; Lectores vero in arte salutari ac obstetricia versati certe nullam desiderabunt, cum iis iudicium virorum experientissimorum de huius theoriae difficultatibus non sit ignotum.

§ III.

De locis, quae metastases occupant.

Omnes lactis a mammis retrogressi et ad alium corporis humani locum delati effectus in duas diuidere possumus sectiones, ad quarum priorem illos referimus casus, vbi lac per alias C. H. vias vna cum fuetis in his locis excretionibus effluit; ad posteriorem vero, si lac in massam sanguineam resorptum ac per totum corpus distributum sese accumulat et in parte quadam corporis vel externa vel interna se figit ac depositionem facit, (seu vt GALENI verbis vtar, si lac vel ad colatoria defertur, vel in parte quadam defigitur) nulla vero habita ratione, an natura hoc modo utroque in casu crisin efficiat perfectam. Nobis sufficiat, inquirere, quantum natura studeat, hanc materiam et ex sanguine et corpore expellere. Sine dubio prior effectus naturae legibus magis est consentaneus ac feminis aegrotis minus periculosior. Per aluum, vrinam et cutis superficiem, inquit b. v. SWIETEN *a*), naturali lege de corpore exeunt illa, quae sanitatem turbarent, si diutius manerent in corpore. Ex his patet facilis ratio, quare lac quandoque in sanguinem redeat absque vlla fere molestia.

Per os lac vario modo excretum esse, nonnullae probant obseruationes. NVCKIVS enim feminae cuiusdam mentionem fecit *b)*, quae lac cum dolore in os profiliisse sensit, cum subitanea mammae dextrae detumescencia. PVZOS *c)* pluries in vna eademque femina salivationem lacteam obseruauit. Ita quoque post ablactationem lac per os excretum esse mira certe metastasi legitur *d)*. Ill. TISSOT saepius lac per vomitum eiici vidit *e)* et duobus in casibus saluberrima fuit excretio, quae aegrotas ex orci faucibus eripuit.

Omniū maxime naturalis via visa est, si per vteri vasa sub lochiorum forma prodiret, non tam ob solum inter vterum et mammas consensum, sed quoniam scrutinia, experimenta et obseruationes multorum summorum virorum abunde nos docuerunt, lacteum humorem durante grauiditate per vteri vasa lymphatico-lactea ad placentam foetus nutriendi causa peruenire, post partum vero absolutum et vteri contractionem hic nullum exitum inuenire et tunc versus mammas propelli. Si igitur haec vasa ex quacunque causa fati se non constringunt, humor lacteus hac effluere via adhuc consuetus, in ipsa iterum penetrabit. Lochia etiam post partum ex vtero effluentia plerumque per octo vel decem dies continuant; si vero puerpera pusioni vbera non praebet, per tempus longius fluunt. Lochia sensim sensimque colorem amittunt rubrum, flauum induunt ac denique perfecte albescunt, quae tunc secundum LEVRET *f)* lacti

a) Comment. T. IV. p. 609.

b) Sialographia et ductuum aquosorum anatomia noua, pag. 50.

c) l. c. pag. 344.

d) Ephemer. Nat. Cur. Dec. II. 4. I. obs. 76. pag. 165.

e) l. c. §. 58.

f) l. c. §. 822. vbi de lochiis albis similitudinem a un lait épais et cré-

eti sunt similia. Quotidie etiam videmus, lochiorum fluxus augeri, quando lac in mammis minuitur ac etiam vice versa. Lac ad vterum et in lochia conuerti, vetusta est opinio, etiam a terrore, vt multo tempore per vterum lac fluxerit et contra parca esse lochia, si lac de mammis abunde manauerit. Porro satis notum est, in feminis istis, vbi lochia haec alba per nimis longum tempus fluunt, phthisin esse metuendam. Neque nobis desunt obseruationes haec a nobis dicta confirman-
tes et PAVLINI g) exemplum protulit, vbi menstrua lactea in virgine quadam obseruauit. Haec vero lactis per vterum excretio, multa affert incommoda, pericula ac noxias sequelas, de quibus infra.

Simili modo per aluum lac e corpore humano eiicitur, quae tertia via est. Plerumque sub forma diarrhoeae, quae vel sponte a natura ipsa, vel artificialiter a medicamentis purgantibus efficitur, lac tunc secedit. Magna eiusmodi obseruationum copia exstat, e quibus maxime memorabiles sequentes mihi visae sunt. A lacte nimirum, ad tempus in sanguine retento, deinde vero in intestina deposito diarrhoeam nasci, et maxime post febrem lacteam apparere asserit DELEURYE l. c. Eiusmodi diarrhoeam lacteam cum mammis decrefcentibus obseruauit STORCH h) Cl. PLANCHON coniugem suam aegrotam diarrhoea lactea, pluries in vno eodemque puerperio repetita, a lactis metastasi fere plane iam formata liberatam esse

D 3

nar-

crêmeux affirmat, en effet, inquit, on voit souvent de ces linges avoir des taches en tout semblables à celles que l'on trouve aux linges que l'on met sur le sein des nouvelles Accouchées, lorsque les Mammellons ont coulé jusque à un certain degré.

g) Obseruat. Cent. I. obs. 6.

h) Weiberkrankheiten. B, 6, S, 608.

narrat *i*). Celeb. TISSOT in puerpera quadam intra viginti quatuor horas septuaginta et septem sedes observauit, quae nihil aliud, quam solum ac purum lac esse videbantur, et circiter viginti quatuor vel quinque Pintas, quae iuxta mensuram Parisiensem libras quadraginta octo vsque ad quinquaginta, iuxta Bernensem vero triginta nouem vsque ad quadraginta libras aequant, explebant. Quae excretio solito maior diebus sequentibus quidem minuebatur, tamen adhuc per sex septimanas continuabat, immo eiusmodi sedes lacteas etiam per longius temporis spatium continuasse asserit *l*). Etiam SMELLIE huius excretionis testis est *l*) et alii plures PVZOS *m*), WHITE *n*), etc.

Lac quoque saepe per vias urinarias excerni, tot probant observationes, vt Cel. SAUVAGES singularem ideo morborum speciem nomine urinae lacteae constituere visum sit et Nephralgiam ab urina crassa lactea oriundam afferat *o*). ANDRY *p*) nutricem nouit, in cuius mammis eo tempore, quo urinam lactescentem excreuit, lac deficit. Aliae lactis per urinam excreti observationes alibi exstant *q*). Celeb. TISSOT mulieres hac via post puerperium per sex menses lac excernentes vidit.

Vlti-

i) ROUX Journal de Med. Chir. etc. T. XXIV. 1766. Maj. p. 408.

k) l. c. §. 56.

l) Treatise on the Theorie and Practice of Midwifery by WILL. SMELLIE pag. 420. inquit: "if the (Milk) fever proceeds for some days, the patient is frequently relieved by criticals sweats, a large discharge from the uterus, miliary eruptions, or loose stools mixed with milk, which is curdled in the intestines.

m) l. c. pag. 341.

n) l. c. p. 176.

o) Nosol. meth. T. III. P. I. p. 271.

p) De la generation de vers, pag. 82. sq.

q) Eph. Nat. Cur. Dec. I. A. I. obs. 88. p. 90. STALPART vander WIEL Obseru. Cent. II. obs. 37. PVZOS l. c. p. 341. V. SWIETEN Comment. T. IV. p. 610.

Ultimum excretionis lacteae per vasa corporis humani ex-
cernentia genus adhuc restat, quod in eo consistit, ut lac per
poros cutaneos forma sudoris ex corpore eliminetur ac eiiciatur.
Omnis iamiam febris lactea sudore quodam tanquam crisi ter-
minatur. Materies, quae in puerperis per sudores secedit,
specificum spargit odorem, fero lactis similem, sicuti observa-
tores manifestarunt et vnumquemque experientia sua huius rei
conuincet. Indusia etiam ac lintheamina post hunc sudorem ita
rigescunt, ut liquidum hocce, quod lintheamina imbiberunt, su-
dore sueto spissius sit. Plurimae etiam observationes probant,
lactis metastases iamiam formatas sudoribus solui, nec alio mo-
do fieri hoc potest, quam ut materia morbida e corpore expel-
latur. Exanthemata etiam et tumores superficiales a lacte in
corpore oberrante orti, huic sententiae fauent ac eam probant.
Sudore lactis copiam minui permulti affirmant auctores, v. c.
Celeb. WHITE r).

Quodsi autem lac nulla e modo dictis via eiicitur, duplex
est ratio, vel lac in vasis sanguiferis adhuc restat, vel in lo-
co quodam extrauasionem generat. Priori in casu febrem
excitat et si praecipue vasa cuiusdam visceris intrat, huius fun-
ctiones turbat et hoc modo varios producit morbos, si e. g. ce-
rebri vasa intrat, apoplexiam, deliria, Paralyfes etc. oriuntur.
In casu posteriori tumores isti vel extrauasionem in partibus
tam internis quam externis contingere possunt. Cum vero
utriusque casus differentia in aegrotis raro dignosci possit, nec
ad curationem quicquam conferat, num modo materiae huius
morbosae impetus, an iamiam eius extrauasio adsit, binos
hos

r) CARL WHITE von der Behandlung der Schwangern und Kind-
betterinnen. 1775, p. 161.

hos casus complectamur et modo differentiam secundum partem affectam, vtrum sit interna an externa spectabimus. Primum vero observationes metastasium internarum earumque sequelas considerabimus. Ante omnia monendum erit, metastases ipsam etiam substantiam omnium partium supra allegatarum, per quas lac saepe excernitur, v. c. vteri, vesicae urinae, intestinorum, etc. afficere posse; exitus enim variis causis prohibitus esse potest. Sic Cel. LEVRET s) duplex ulcerum lacteorum in vtero genus annotavit. In genere omnia corporis humani viscera his lacteis depositionibus exposita sunt et vel irritamentum in quodam vel cuiusdam debilitas hoc vel illud imprimis reddunt idoneum, istum humorem morbosum lacteum attrahendi. Legimus observationes apoplexiae ex lacte cerebrum obruente ortae, quae dissectionibus LEVRETI confirmatae atque extra dubium positae sunt. RAVLIN t) has ad cerebrum metastases in duo genera diuisit, et vt mihi videtur, non sine fructu curationis adhibendae; alias quippe censet ad cerebrum ipsum, alias ad membranas eius fieri; priores sine dolore esse, posteriores vero magnos afferre dolores, id quod ex tunicarum tensione, sicut in multis capitis vulneribus vsu venire solet, nobis explicare possemus. PVZOS u) multa apoplexiae lacteae affert exempla. Sed alios adhuc morbos causa haec effecit; modo enim cephalalgiam vehementissimis cum doloribus, modo maniam PVZOS v) obseruauit. Delirium vel cum furore audaci coniunctum, vel triste, taciturnum, melancholicoque simile Ill. BALDINGERS, praeceptor summe venerandus ex hac causa oriri vidit. Sic etiam paralyses earum corporis partium,

s) l. c. §. 986.

t) l. c. p. 291.

u) l. c. p. 389. sequ.

v) pag. 234. 387. SAUVAGES Nosol. Meth. T. III. P. I. pag. 405.

tium, quarum nerui praecipue ab hoc lactis in cerebrum influ-
 xu premuntur, ita vt puerperae vno vel altero sensu v. c. visu
 vel auditu priuentur, excitare solet, quorum exempla in PV-
 ZOSII aliorumque auctorum scriptis exstant *w*). Caliginem et
 Epiphoram lacteam SAUVAGES notauit *x*).

Quando lac in pectoris cauitatem penetrat, calorem ac
 inflammationem in parte occupata gignit; sic a lactea materia,
 vt cadauerum dissectiones probauerunt, modo peripneumonia *y*),
 modo Pleuroperipneumonia *z*), modo Pleuritis *a*) orta est.
 Interdum etiam vehementem, siccam, molestant tussim *b*), Asth-
 ma et periculosas excitat suffocationes *c*) si lac in cellulosa figi-
 tur et vesiculas vasaque pulmonalia comprimendo respirationem
 reddit difficiliorem.

Lac ad varia abdominis viscera quandoque deferri ex an-
 tea dictis abunde elucescit. Multas enim hydropis lactei inue-
 nimus obseruationes, vbi lac vel spontanea vmbilici disruptione
 effluxit *d*), vel vbi lactis eliminandi causa operatio paracenthe-
 seos

- w*) Amaurosin ex pressione nerui optici ortam affert SAINT YVES cf-
 Ei. Nouveau Traité des maladies des yeux. Paris 1722. p. 243.
x) Nosol. meth. T. II. P. II. p. 259. et T. III. P. II. p. 236.
y) DELEURYE l. c. p. 344.
z) PVZOS l. c. p. 374.
a) ROUX Journal de Medic. etc. 1770. Tom. XXXIV. C. IV. p. 315.
b) Ill. BALDINGER l. c.
c) RAVLIN l. c. p. 300.
d) Ephemer. Nat. Cur. Ann. VIII. Dec. II. obs. 167. p. 451. Journal
 de Med. etc. par M. ROUX 1774. T. XLII. Septembre p. 231.
 Cel. IAEGER l. c. pag. 29. inquit: ipse honestam feminam no-
 minare possem, cui in primo puerperio mamma apostematosa in

seos est instituta *e*). In multis feminis etiam post mortem lac in abdomen effusum inuenerunt obseruatores *f*). Sufficiant hae obseruationes et nunc adhuc metastaseos ad abdominis ac peluis partes supra nondum nominatas v. c. ad ligamenta vteri lata, ouaria, etc. mentio facienda est, de qua nullas cadauerum dissectionibus probatas inueni obseruationes; in plurimis enim modo ex regione, in qua tumor situs erat, ad partem occupatam concluderunt ac feliciter metastases dissiparunt; omnes vero ac singuli auctores libenter concedunt, in omnibus aliis partibus lactis metastases esse metuendas.

Nunc me ad lacteas depositiones in partibus corporis humani externis conuerto, quando lac resorptum nullam corporis cavitatem intrauit, sed eas modo partes, quae sub cute positaе sunt, vel glandulas, vel telam cellulosa. Lac ex mammis rediens glandulas conglobatas in vicinia fitas ingreditur, expandit et sic interdum totum collum in tumorem eleuat, vt *ASTRUC* notauit. Lac in glandulas saliuales intrare posse, ex obseruationibus supra allegatis manifestum est. Glandulas axillares obstructas et ob lactis absorptionem tumentes in feminis vbera infantibus suis denegantibus *Cel. HUNTER g*) obseruauit. Exemplum adest *h*), vbi tumor totum pectus, collum
ac

suppurationem abiit, vt ideo non lactaret, atque postea sub noua grauiditate lacteus humor ex vmbilico effluxit, nullo intra mammas lacte generato.

e) *ROUX* l. c. 1770. Tom. XXXIV. Cahier III. et Cahier VI. p. 555. *Celeb. BLOCH* l. c. p. 185.

f) *PYZOS* l. c. p. 372. Memoires de l'academie des Sciences à Paris. 1728.

g) Medical Commentaries Part I. by *WILLIAM HUNTER*, London. 1762. p. 61.

h) *ROUX* Journ. de Med. T. XXXIV. p. 284.

ac scapulas occupauit. Ex his igitur facile perspicui potest, glandulas mammales ipsas et mammis proximiores saepissime ac grauissime huic malo esse expositas, quod etiam obseruationes affirmant; quotidie enim mammae ex puerperio morbosae occurrunt. Omnia enim, quae vel abundantiam et coagulationem lactis, vel impedimenta eius effluxus gignunt, efficiunt, vt lac non solum in glandulas mammales, sed etiam in earum telam cellulosa effundatur. Raro tota mammarum cellulosa in tumorem vndique aequalem eleuatur, sed plerumque nodi ac tumores distantes ac inaequales tam ratione magnitudinis quam duritiei diuersi oriuntur. Eiusmodi obseruationem, vbi propter lactis retropulsionem glandulae vtriusque mammae fiebant obstructae, tumentes ac dolentes, Cel. LENTIN nobis tradidit *i*), quae innumerabiles tam magnae quam paruae glandulae obstructae strepitum quendam ediderunt, quando eas huc vel illuc mouebant. Lac ad musculos pectoris migrasse obseruauit PVZOS *d*). DE HAEN post Nucistae foliorum ad dorsum applicationem tumorem metastaticum in dorso se eleuare, tumidis mammis pedetentim durescentibus, vidit *l*). Metastases lacteas saepissime in regione abdominis sese generare, experientia docet; multi enim sic dicti hydropes lactei nihil aliud sunt quam huius liquoris effusio intra peritoneum et musculos abdominis, in aliis etiam sub cute et adipe. PVZOS asserit *m*) tumores metastaticos maxime notabiles in tela cellulosa peritonei, in ligamentis latis, vel ouariis nasci. Depositiones hae lacteae in inferiore abdominis regione plerumque ab vnus vel

E 2

al-

i) Ei. Beobachtungen einiger Krankheiten, Göttingen 1774. p. 86.

k) l. c. p. 374.

l) ANT. DE HAEN Rationis medendi Pars septima. Viennae 1762. p. 135. sq.

m) l. c. pag. 347.

alterius lateris inguine vsque ad ossis ilei spinam anteriorem et superiorem pertinent; minime vero semper, vt obseruatio illa Cl. BEAUSSIER *n*) docet, fieri solet. Ad istam vero opinionem adhuc obseruationibus recentioris ac praesentis temporis virorum summa fide dignorum confirmandam, inprimis vnam obseruatioem Cl. BLOCH et binas Cel SCHMUCKERIO), quae eiusmodi lactis metastases in regione ista ortas esse declarant, omittere non possum. Innumeras hic afferre possem obseruationes, nisi iamiam satis notae essent ex scriptis PVZOSII, LEVRETI aliorumque, qui eiusmodi tumores etiam in posteriori abdominis et peluis parte obseruarunt, e. c. in regione renum PVZOS l. c. p. 384. Decubitus lactei ad spinam lumbarem b. LUDWIGIVS mentionem fecit *p*), et causam frequentioris eius originis attulit, quoniam mulieres per validos in partu nifus ligamenta, musculos ac nervos spinae dorfi lumbaris et coniunctarum cum osse sacro coxarum vehementer tendunt. Nonne vero haec abdominis partium post partum debilitas, quae necessario subitanam hancce relaxationem sequi debet, tanquam causa generalis disponens lactis metastasium ad has partes aestimanda est, quae causa etiam metastasibus in extremitatibus inferioribus fauet? saepissime enim et in his tumores exsurgunt lactei. Cl. OTTO lac glandulas inguinales intrasse et tumidas reddidisse vidit *q*). Celeb. WHITE subitanam lactis metastasin ex mammis ad peluim, inguina, femora et crura obseruauit, ex qua morbus valde dolorificus et molestus ortus est *r*). Multae adsunt obseruationes vbi tumores in inguine ac

fe-

n) ROUX Journ. d. Med. T. XXXIV. p. 315.

o) BLOCH l. c. SCHMUCKERS vermischte chirurgische Schriften B. II. Berlin 1779 p. 29. sq.

p) Aduersf. med. pract. Vol. I. P. IV. pag. 728.

q) ASTRUC l. c. Th. V. p. 221.

r) l. c. p. 123. sq.

femora orti sunt, modo in dextro modo in sinistro latere s). Ex omnibus vero istis observationibus inter se collatis mihi elucescere videtur, femur dextrum pluries ab istis metastasibus affici quam sinistrum, sed etiam nunc causam sufficientem adiungere non audeo. Facillime etiam hi metastatici tumores ex altero femore in alterum transeunt et hoc modo locum suum mutant. Interdum etiam lac extremitatum interiora petit, sic in *Journal de Med. &c.* t) observationem legimus, vbi oedema lacteum metastaticum in genu sinistro ortum est; immo PVZOS narrat v), humorem lacteum post partum in digitos mulieris tam pedum quam manuum migrasse ac tumorem in iis excitasse. Similiter etiam eiusmodi tumores metastatici in extremitatibus superioribus ac in inferioribus annotati sunt. Cel. SCHMUCKER in tertia sua observatione, antequam metastasis in femore esset facta, dolorem in humero et brachio dextro notavit; et in illo ex *Journal de Med.* allegato casu adfuit simul oedema lacteum in brachio dextro; sic etiam in casu a PVZOS tradito digiti manuum erant tumefacti.

Nunc adhuc metastases illae ad corporis superficiem sunt considerandae. Tumores in variis corporis regionibus ortos atque lactis excretionem per sudorem hic denuo allegare animus non est, sed modo Exanthematum rationem habeamus. Quorum causam cum multi auctores fere solo in lacte versus cutem migrante ponant; magis tamen nobis sententia illa b. LUDWIGII w), quam de purpurae puerperarum origine protulit, ar-

E 3

ridet.

s) ROUX l. c. BLOCH l. c. SCHMUCKER l. c. tres communicavit observationes. M. A. WEIKARD Vermischte medicinische Schriften Frf. 1778. p. 47.

t) T. XXXVI. p. 411.

v) l. c. p. 393.

w) l. c. Vol. II, P. II. p. 184.

ridet. Fortassis autem lac sub Exanthematibus et cute stagnans non tam ut exanthematum causa, sed potius ut eorum effectus considerandum est, ita, ut lac hoc loco stagnans per poros cutaneos exanthematibus obsessos et inflammatione contractos, vel plane clausos exhalare non possit. LEVRET x) tres constituit diuersas exanthematum species, quibus puerperae corripiantur eorumque originem nimiae spissitudini lactis ad poros cutaneos delati, ita ut per os transgredi nequeat, tribuit. Prima eruptionum species et omnium vfitatissima sunt miliaria alba, minime vero crystallina; in altera specie exanthemata sunt crassiora et pustulis variolosis similia, tertiam denique speciem maculae vagantes, irregulares, modo parum supra cutem eminentes inflammatoriae indolis constituunt, de quibus q) asserit, interdum characterem malignitatis induere posse. DELEURYE z) ita hac de re differit: si paruum modo humoris lactei copiam sanguis in se continet et corpus integrum est, purpura oritur rubra; si vero magna humoris lactei copia massae sanguineae est admixta, humores iamiam sunt mutati etiamque fordes primarum viarum adsunt, febris sequitur putrida cum purpura alba iuncta. Si denique corpus valde est debilitatum, systema nervosum affectum, humor lacteus degeneratus ac ad neruorum principia delatus, tunc purpura nascitur maligna. Si vero haec ratiocinatio vera esset, nonne omnibus in puerperis saltim purpura rubra in cutem prodire deberet? In omnibus enim sanguini humor lacteus est admixtus, ut cadauerum sectiones ad oculos demonstrarunt. PVZOS casum quendam narrat a), ubi lac sub forma feri lactei ad cutem deponebatur, et

x) l. c. Chap. III. Sect. V. p. 169. sq.

y) §. 909.

z) l. c. §. III2.

a) l. c. p. 344.

et vehementem excitabat pruritus, et alibi *b*) eiusmodi eruptionis lacteae historiam affert. Saepe etiam eruptiones cutaneae modo particulares (vt hoc verbo utar) generantur, v. c. herpes, scabies, ulcera vnguinosa, panaritia, exsudationes seu percribationes particulares, aquosae vel puriformes etc.

Praeter istas affectiones dictas alii etiam morbi ex lacte degenerato et ad locum alienum morbose delato excitantur. Sic *pvzos c*) cariem in articulatione inguinis in infante lacte morbofo nutrito oriri vidit. Symptomata hysterica ex lacte retropulso nata annotavit *WEPFERVS d*). Conuulsiones interdum, immo mortem ipsam subitanam ex lacte retropulso produci asserit *DAVID e*), phthisin pariter a lactis metastasi oriri retulit *Ill. BALDINGER f*). Observationem metastasis lacteae cum febre intermittente iuncta legimus in *Journal de Med. g*).

§. V.

De dubiis.

Hodierno tempore lactis resorptionem certe nemini quam anatomiae imperito dubiam videri posse credo. Notum enim est, duplicis generis vasa resorptioni lactis inferuire; primo vasa

b) p. 377.

c) l. c. p. 349.

d) Obf. p. 72.

e) Ei. Abhandlung von den Mitteln die Milch bey Weibern zu verringern etc. in den Sammlungen für practische Aerzte. Erstes Stück p. 126.

f) l. c.

g) T. XXI. p. 113.

fa sanguinea venosa, quae cum tabulis lactiferis intimam alunt connexionem, atque initium suum, praeter capillares anastomoses, sanguinis circulo dicatas, cum ultimis arteriarum furculis, per minores ramos reuehentes ex ductibus lactiferis ortos ducunt. Alterum vasorum genus vasa constituunt lymphatica, tam ex tubulorum lactiferorum cauitatibus, quam ex cellulosa glandulis mammarum interiecta originem trahentia. Omnia haec vasa lymphatica in superficie mammarum posteriori in plures ramulos maiores coniuncta glandulis appropinquant conglobatis et sese cum vasis lymphaticis ex his glandulis plexus lymphaticos axillares adeuntibus coniungendo, cum his in glandulis conglobatis se dispergunt, ex quibus iterum trunculli lymphatici exeunt, vbi denique omnes hi rami in duos maiores collecti in venam subclauiam vel variante insertione in venam iugularem transeunt ac sese finiunt. Plura de utroque vasorum resorbentium genere copiose ac eleganter exposita ac experimentis confirmata in scriptis Cel. KOELPIN *h)* et b. MECKELII *i)* legimus.

Cum igitur de resorptionis lactis possibilitate nullum superfit dubium, tamen recentioribus temporibus medici quidam in Germania omni studio incubuerunt, vt resorptionem lactis ab illis supra allegatis noxis liberarent. Omni iure medicis his gratias debemus, quod alios ad puerperarum morbos attentiores reddiderint; certe enim in vita communi occurrit, nimiam morborum in puerperis copiam ab aniculis et medicastris (vt
b.

h) Diff. de structura mammarum sexus sequioris nuperrimis observationibus ac experimentis superstructa. Gryphisw. 1764.

i) I. F. MECKELII Noua experimenta et observationes de finibus venarum ac vasorum lymphaticorum. Berol. 1772. 8.

b. MECKELII verbis utar) huic lactis in sanguinem regressui attribui; omnes vero huius resorptionis effectus negare, mihi etiam hac in parte modum nimis excedere videtur. Inprimis ante aliquot annos b. MECKELIUS in libro suo citato contra hanc theoriam insurrexit eamque aggressus est. Binas propositiones tanquam sufficienter comprobatas et quasi axiomata praemittit atque assumit: lac scilicet nutricis in statu sano etiam semper resorberi, ac deinde, lac esse chylum atque humorem plane sanum; quibus praemissis sequentes formavit ac constituit conclusiones: haec igitur lactis resorptio noxia fieri nullo modo potest et morbi ac symptomata, plerumque lactis resorptioni attributa, ab aliis quibusdam causis, in quibus simul lactis in mammis defectus patet, generantur ac oriuntur. Negare nolim in statu sano mulieris lactantis integra corporis constitutione praeditae lac post rectam infantis suctionem adhuc restans ac superfluum resorberi etiamque nonnunquam sine ullo sanitatis notabili detrimento; de hoc casu vero hic sermo non est, sed potius de illo, ubi vel nullus lactis effluxus adfuit, vel lac in mammis praesens causa quadam est corruptum. Nemo ignorat, facillime ac saepissime a pluribus causis, quas hic repetitionis causa recitare animus non est, lac vitari eiusque qualitates naturales corrumpi posse. Quis enim vim lactis ex verberibus matris iratae vel terrore percussae assumti in infantes negare potest? Si igitur lac hoc vel alio modo vitiatum ac corruptum denuo massae sanguineae admisceatur, nonne magnas in circulatione sanguinis producet perturbationes? nonne tota massa sanguinea humore isto noxio repleatur ac vitietur, necesse est? Non vnica modo causa lac in mammis vitari posse, ex eius secretionem etiam patet. Saepe etiam, uti Ill. BALDINGER iamiam recte monuit, ex causis singularibus, nullo

F

vitio

vitio in corpore oberrante in mammis tantum particularis oritur morbus ac temporis mora superuenit morbus vniuersalis, totum corpus afficiens. Hac vero ratiocinatione affirmare nolo, omnes febres puerperas infestantes semper lac corruptum sanguini admixtum causam suam proximam agnoscere, sed modo ex his omni iure concludere mihi licet, lac istud vitiatum magnopere matri nocere debere, cum huius lactis quantitas quaedam eiusmodi vehementes effectus in infantibus exserere possit. Praeterea adhuc statuo, resorptionem lactis nulla quadam causa singulari mutati iamiam per se, si v. c. nimis magna resorbeatur quantitas, noxiam fieri, aequae ac diaetam nimis lautam ac nutrientem in statu corporis morbofo; sanguinem enim auget, condensat vasaque distendit. Verum etiam, si modo lactis effluxus prohibeatur, lac propter stagnationem solam corrumpitur; b. HALLERVS iamiam in opere suo physiologico, in folliculis acrimoniam nasci et etiam lac stagnando ex dulci amarum reddi, nos docuit. Huic corruptioni multae causae fauent, inprimis vero, si ne colostrum quidem e mammis secessit et hoc in casu mihi valde verosimile vdetur, lac acrimoniam acidam contrahere, quoniam colostrum naturae acidae est.

Alia adhuc dubia contra hanc lactis metastasium theoriam prolata inueni in *Biblioth. Lemgov. l)*, vbi liber inscriptus, *Sammlungen auserles. Abhandl. zum Gebrauche für pract. Aerzte. Ites Stück*, in quo auctores quatuor commentationes de metastasi lactis agentes, nempe PVZOS, DAVID, LEVRET, et DELEURVE versione germanica vulgatiores reddere voluerunt, diiudicatur. Postea etiam in Ill. BALDINGERI *Magazin für Aerzte m)* differ-

l) Auserlesene Bibliothek der neuesten deutschen Litteratur. Lemgo, 1776. Neunter Band, p. 44.

m) Neuntes Stück, p. 794.

fertationem quandam hac de materia agentem *n*) legi. Simul-
ac hanc dissertationem perlegissem, facile perspexi, huius scri-
pti auctorem et illum censorem in Bibliotheca Lemgouienfi
vnum eundemque esse virum, nec errare vereor, si dubia haec
a CRELLIO *Professore in Academia Helmstadiensi longe celeberrimo*
originem suam traxisse, arbitrer. Cum utroque in loco ea-
dem dubia, in posteriori vero libro proluxius et accuratius sint
prolata, haec tantummodo persequi statui. Ante omnia sen-
tentia *Viri celeberrimi*, quo modo tumores vulgo lactei dicti
oriantur, afferenda est. Censet enim, tumores istos nihil aliud
esse, quam effusiones humorum serosorum in telam cellulosa-
partis cuiusdam debilitatae propter excretiones subito suppres-
sas, vnde corporis aequilibrium subito tolleretur atque vasa iam-
iam expansa ac dilatata humores istos excretioni assuetos in se
recipere ac retinere non possent; atqui hanc opinionem facili
illa medendi methodo, qua tumores isti resoluuntur, verosi-
mitem reddi, arbitratur. Porro Vir Celeb. aequae ac b. ME-
CKELIVS verissimum habet, lac nihil aliud quam verum es-
se chylum, ac itaque lac restans, quod infantis nutritioni non
impenderetur, plane innoxium putat. Ponderare vero debe-
mus, lacti ex chylo secreto varia adhuc admisceri, nempe ali-
quid Lymphae atque adipis, et forsan adhuc alius quidam li-
quor in mammis secernitur lactique admiscetur, vnde colostrum
acidam acquirit naturam; hoc vero modo est coniectura ac for-
tassis colostrum hanc induit naturam sola in mammis stagna-
tione. Verumtamen lac non amplius purus est chylus, liben-
ter quidem concedo lac statim post suam secretionem (si modo
a colostro mammae sint liberatae) resorptum forsan non magnas

F 2

in

n) Bemerkungen und Zweifel über die Milchversetzungen (Depôts)
laiteux) vom Herrn Professor C** in H**

in oeconomia animali turbas excitare; hic casus autem rarissime modo contingit, sed plerumque lac iamiam ad tempus in mammarum folliculis ac cellulis stagnavit, antequam remedia adhibentur ad resorptionem promouendam. Fere omnes corporis humani liquores per aliquot dies in calore corpori humano naturali conseruati corrumpuntur et acrimoniam putridae ac vrinosae indolis concipiunt. Lac vero ante suam resorptionem in mammis stagnare debere, fatis elucescit, si modo consideremus, in puerperis multo maiorem lactis copiam secerni quam vasa resorbere possint. Hoc igitur modo affirmare possumus, lac, seu chylum non amplius perfecte purum, ob stagnationem degeneratum ac corruptum, si resorptum sit, in sanguine puerperae, seu feminae debilitatae diu immutatum natare, ac in vasis post partum relaxatis et non eodem tono ac robore quam in grauiditate gaudentibus rite non conuerti et corrigi, vt corporis nutritioni inferuire possit. Quod ad debilitatem feminarum statim post partum editum attinet, ita ratiocinatur: in feminis debilitatis maior lactis abundantia adesse nequit, quam vi vasorum suorum assimilare possunt, quoniam facultate, magnam ac bonam chyli quantitatem ex paucis cibis assumtis extrahendi, carent. Haec vero obiectio quotidiana experientia refelli mihi videtur. Plurimae enim feminae statim post partum magnam alimentorum copiam non ingerunt, attamen vero statim in primis puerperii diebus sufficiens et saepe abundans lactis copia in mammis adest et nisi iam praesto est, tamen febre lactea superata mammas intrat. Prima ideo post partum lactis secretio mihi non in eadem proportionem cum chyli praeparatione fieri videtur, quod etiam praeterea forsan ex prioris lactis indole ac natura demonstrari potest. Saltim vasa mulierum durante febre lactea

stea robore quodam pollere debere, ut maior fiat ex sanguine lactis secretio, quam in hoc statu corporis debilitati secundum naturae leges secerni posset. Plures etiam enarratae sunt observationes, ubi statim post partum vera lactis abundantia adfuit, quod phaenomenon sequenti modo fortassis explicare possumus, quod lac quidem iam e sanguine sit secretum, sed in grauiditate ex naturae lege versus vterum migret, deinde vero propter vaforum vteri contractionem versus mammas propellatur et quasi congestionem lacteam particularem versus mammas excitet.

Nunc *Vir Cel.* ad difficultatum considerationem transgreditur, quae in originis horum tumorum lacteorum explicatione occurrunt, hodieque ratione quadam sufficiente explicari non possunt. Quare vero hoc in casu ex analogia conclusionem facere nolimus, cum abunde constet ex observationibus, alios corporis humani liquores, v. c. pus, vrinam, bilem, immo ipsum chylum nonnunquam alienis in locis et quidem etiam in tela cellulosa effundi. Humores saepenumero versus partem corporis quandam vel debilitatam vel irritatam migrant, et nonne saepe humores a materia quadam morbosa liberare, purificare et materiam morbosam ex iis eliminare possumus per vlcera illa artificialia huic vel illi parti applicata?

Nunc Auctor Celeb. grauissimo insurgit argumento, opinionem enim, verum lac his tumoribus inesse, in dubium vocare annititur. Primum argumentum repetit ex facili medendi methodo his tumoribus, qui saepe intra plurimum hebdomadae spatium generentur; ac si lac tumoribus inesset, sese coagulare, pars eius serosa resorberi, caseosa vero ac praecipitata

relinqui deberet, et ob suam aequae per calorem ac per fluidum quoddam insolubilitatem nullo modo ex loco affecto reuehi posset. Cum igitur multa perfectae resolutionis essent exempla, concludit, verum lac hisce tumoribus non inesse. Suadet porro, ne in huius generis tumorum inquisitione habitu eius externo simus contenti, sed ut perscrutemur, an per varia chemica auxilia et experimenta in hac materia lactis qualitates ac partes constituentes detegi possint. Dubito vero, si etiam opera haec adhibeatur, an omnes partes lac constituentes hac ex massa separari et boni lactis qualitates hoc ex fluido colligi ac ob oculos poni possint. Lac enim iam ante resorptionem forsan erat corruptum, certe etiam in ipso sanguinis circulo mutatum, nec rite ac perfecte in hunc locum alienum delatum est; pars enim crassior vasa minora intrare non potest, etiam si in mammis ante resorptionem lympham admixta tenuior reddita est, saepe etiam pars ista crassior, seu caseosa in mammis remanet ibique tumores ac ulcera excitat. Varias omnino hic allegare possem observationes ex *Ephemeridibus Nat. Cur.* nisi *Vir. Cel.* praemonuisset, multos in hanc observationum collectionem casus receptos fide non esse dignos; attamen unam a PETRO ROMMELIO notatam o) silentio praeterire non possum, ubi ob abundantiam lactis, cui absumendo infans superstes, non erat sufficiens, aliquot dies post lactis superabundantis decreascentiam metastasis intra abdomen facta est, materies per umbilicum sponte ruptum effluit; hanc autem verum ac genuinum lac fuisse satis superque demonstratum est, non solum colore, sapore et consistentia, sed etiam inde, quod butyrum agitatione et conuassatione exhibuit. Porro nobis, qui ex sola modo theoria ratiocinamur, non licet, viros illos, artis obstetriciae cele-

o) Dec. II. Ann. VIII. Obseru. CLXVII. p. 451.

leberrimos magistros, huius theoriae inuentores ac confirmatores immensi arguere erroris, quasi nesciuissent, lac a pure illis in locis genito distinguere. Multi etiam exstant obseruatores recentiores, viri illustres ac experientissimi, V. C. BALDINGER, WHITE, WEIKARD, BLOCH, SCHMUCKER, etc. qui omnes materiam hanc effluentem lacteam censuerunt. Quare etiam materies haec semper indolem ac naturam conseruat lacteam, omnibus in locis corporis humani sibi similem? si pus esset, hoc vario modo secundum loci diuersitatem sese mutari deberet; omnibus enim notum est, pus secundum generationis suae locum valde esse diuersum. Sic e. g. Ill. BALDINGER rite obseruauit in casu ipsi obuiente id quod aegrotæ ex pulmonibus extussiret ab indole puris in pulmonibus nati omnino alienum, sed potius lacti simillimum fuisse. Omnes etiam obseruatores pus ab ista materia lactea distinxisse ex ipsorum obseruationibus apparet; saepe enim legimus, pus hunc effluxum lacteum esse sequutum.

Porro *Celeb. aduersarius* omnes perlustrat huius materiae qualitates externas, ex quibus plerumque argumenta pro huius liquoris effluentis indole lactea petuntur. Gustus ille fero lactis similis ei non sufficiens est, quia liquidum quoddam falsum, accedente mulieris imaginatione, facile gustum fero simillimum producere posset. Crustam lactiformem grauidarum aequæ ac puerperarum sanguini supernatantem nullum pro lactis sanguini admixtione argumentum habet, quia crusta pleuritica etiam in viris morbis inflammatoriis laborantibus fere lactiformis nominari posset, ac secundum experimenta Hewsonii crusta pleuritica ex lymphæ oriri videtur. Sed differentiam illam crustæ lacteae puerperarum et crustæ pleuriticae hominum

num morbis inflammatoriis laborantium, quae coloris cinerei gryfei et consistentiae tenacissimae ac durissimae est, quis est, qui ignoret. Ad conclusionem istam, liquidum hoc effluens propter colorem suum subalbidum ac consistentiam caseosam verosimiliter lacteum esse, refutandam Celeb. CRELL experimenta GABERI circa serum corporis humani allegavit *p*), qui in sero stagnante et in colore corporis humani naturali digerente, seu putrescente, duplex observavit sedimentum, alterum erat albidissimum et spissum, alterum ex albo cinereum, opacum, homogeneous apparebat; interdum tamen, in primis, ubi serum ex hominibus discrasia aliqua laborantibus esset eductum, erat inaequale, in flocculos diuisum, etc. Pinguedo, cruor, bilis, solidae corporis humani partes sero admixtae, pus redundant rancidum, in flauum vergunt, subobscurum faciunt reliquasque dotes diuersas efficiunt atque eius qualitatem et colorem vitiant; puris enim origo secundum haec experimenta in sero humano esse, ei visa est. Sic etiam Cl. CRELL omnia haec liquida, quorum origo lacti adscribitur nil aliud, quam singularia feri in cellulosa effusi ibique stagnantis sedimenta esse, credit. Rationes vero istas GABERI falsas esse ex propriis experimentis suis demonstravit D. HENDY *q*), qui asserit, ex sero putrefacto nunquam pus generari. Affirmat, feri putrefacti sedimentum a pure valde diuersum, foetorem feri putre-

p) *Miscellanea taurinensia T. II. seu Melanges de Philosophie et de Mathematique de la Société royale de Turin pour les années 1760-1761. p. 80* commentationem legimus sequenti modo inscriptam: I. B. GABER *Experimentorum de putrefactione humorum animalium specimen secundum, in quo praecipue agitur de sedimento feri purulento ac membrana pleuritica.*

q) *Medicinische Commentarien von einer Gesellschaft Aerzte zu Edinburg. Dritter Theil, erstes Stück, p. 71.*

trefacti maximum esse et serum multo citius putrescere, quam pus, nisi huic partes quaedam sanguineae rubrae essent admixtae. Ad omnia dicta sua magis adhuc confirmanda Cl. CRELL observationes Celeb. LEAKE *r*) citauit, qui materiam illam albam viscera obtegentem minime lac concretum, sed purum pus esse, credit, quia omentum in pus sit conuersum, et liquidum sero simile in abdominis cauitate inuentum vel liquidum puriforme, ob colorem sero simile, ex intestinis inflammatis exsudans, vel lymphæ stagnans et putrefacta ipsi videatur. Quae autem omnia Cel. LEAKE profert, vt confirmet, febrem puerperarum, raro et nullo alio in casu, quam vbi lac nimio corporis calore aut nimis protracta in vasis stagnatione qualitates suas balsamicas amisisset, a lacte retrogrado generari. Lactis metastases in totum negare *Celeberrimi Viri* animus non est, sed potius affirmat, lac corruptum ac in sanguinem retrogressum varias in corpore humano perturbationes et ipsam febrem excitare posse; hanc vero febrem a lacte retrogresso excitatam valde a febre puerperarum, quam descripsit, diuersam esse monet l. c. pag. 65. Quae omnia vltius extendere non possumus, quam vt lactis metastases ad abdominis viscera rarius euenire, quam plerique credant, statuamus, quoniam hoc in loco aliae adhuc causae eiusmodi liquorem serosum producere possint. Minime vero ex his mihi videtur colligi posse: quia hoc in loco liquido effuso propter omenti suppurationem eiusmodi natura lactis concreti et flocculosa propria est, omnibus in corporis humani partibus liquidum hoc

a

r) Practical observations on the Childbed fever etc. by I. LEAKE. London. p. 60-70.

a suppuratione generatur; cum non ignoremus, pus v. c. in extremitatibus generatum hanc naturam et formam non possidere, et liquidum istud in lactis metastasibus inventum semper vna eademque natura gaudeat. Si igitur tumores isti in extremitatibus obuientes eiusmodi continent materiam, quae his in locis ex omenti suppuratione oriri nequit, secundum sententiam Cel. CRELL materies ista in sero effuso consistere debet. Quae vero opinio ipso modo, quo tumores isti generantur, aliisque adhuc criteriis differentiam inter tumores ex causa lactea et illos ex causa lymphatica ortos constituentibus, quae infra explicabimus, abunde refutatur.

Cl. CRELL denique Celeb. KIRKLAND s) citauit, qui pariter resorptionem lactis non noxiam esse putat, sed potius suadet, vt linteamina in oleum lini recenter expressum immersa applicentur, ad vasa lymphatica in eiusmodi constitutione seruanda, vt lac in vasa sanguifera reuehere possint. Cel. KIRKLAND hoc consilium quidem dedit, sed remedia ista statim in initio esse adhibenda monuit, vel si lac exsugere non possit, ait enim: (l. c. p. 149.) "Die Brüste müssen auch nicht allein um ein Fieber von dem Eintritte der Milch zu verhüten ausgezogen werden; sondern si müssen auch, wenn sie mit Milch angefüllt sind, ehe das Fieber eintritt, bei der ersten Erscheinung desselben ausgeleert werden, damit man vorbeuge, daß die Milch nicht scharf und wieder eingesogen werde" et in alio quodam libri sui loco inquit: mammae in primo febris cuiusdam insultu statim et magna cum cura sunt exsugendae.

Ne-

s) TH. KIRKLANDS Versuch über die Kindbettfieber. Gotha. 1778.

Negat etiam *Cel. Aduersarius*, odorem acido-dulcem, quem in puerperarum sudore animaduertimus, lacti exhalanti esse adscribendum, quoniam eiusmodi odor multis in morbis exanthematicis, inprimis in miliaribus, etiam in viris animaduerneretur. Odor vero eiusmodi vel a lacte exhalante oriatur, vel non, certum tamen est et omnes fere auctores, etiam ipsi qui metastases lacteas ex parte negant, in eo consentiunt, naturam in puerperis per sudorem lactis partem quandam expellere, vti supra iam monuimus. Denique etiam medendi methodus opinioni suae fauere ei videtur, quoniam per medicamenta ista adhibita humores in vniuersum imminuantur, nulla vero actio specifica in singularem quandam humorum speciem efficiatur. Nonne vero per medicamenta etiam hoc in casu adhibenda interdum sanguinis extrauasati ac coagulati resolutionem et resorptionem efficere possumus et quare vasa resorbentia hanc lactis partem in loco quodam alieno depositam non aequae resorbere possunt, ac si materies haec serum esset extrauasatum et inspissatum? Quare opus est, vt medicamenta vim quandam specificam in lac agentem possideant? Quare etiam iste humor lacteus extrauasatus propter generalem illam humorum et sanguinis diminutionem vasorumque depletionem resorberi non potest?

Haec fere sunt dubia contra hanc metastaseos lactis theoriam prolata; bene quidem scio, meas responsiones quibusdam dubiis pares non esse et spero, fore vt lectores aequi et inprimis huius theoriae aduersarii errores quosdam medicinae tyroni libenter condonent. Nam non tam argumenta aduersariorum refutare volui, quam potius modo demonstrare, plura phaenomena hac theoria explicari posse, quam si aliam sequeremur

mur theoriam, et utroque in casu semper adhuc quaestiones quasdam nobis superesse, ad quas hodieque idoneis argumentis responderi nequeat. Metastases vero lactis corrupti atque ex mammis resorpti in totum negare iniquum puto; nonne enim multis in morbis eiusmodi materiae morbidae translocationes videmus, v. c. materiei arthriticae? nonne interdum pus in loco quodam suppurante resorptum in alio quodam corporis loco longe ab illo remoto deponitur? Et qui hoc fit? quo modo pus, liquidum hoc spissum, in vasa ista tenuia ingredi potest?

§ VI.

Diagnosis.

In metastasium lactearum diagnosi inprimis ad earum generationem attendendum est, tam ut mature prophylactice iis obuiam ire, quam ne cum aliis morbis, similibus symptomatibus praeditis eas permutare possimus. Ad classem morborum iis valde similium praecipue rheumatismus et tumores lymphatici sunt referendi; commemoratis igitur generalioribus de metastasium decursu, criteria illa proferam, quae docent, quomodo lactis metastases a dictis binis morbis distingui ac certe cognosci possint. Cum lactis retrogressio tam varios producat effectus ad viam quandam sibi parandam, qua ex corpore eliminari possit, unusquisque facile perspiciet, diagnosin horum morborum fientium etiam multifariam ac valde inter se diuersam esse. Omnium diagnosi facillima sine dubio eo in casu erit, quando lac ad corporis humani colatoria deferretur et una cum aliis corporis nostri excrementis excernitur, v. c. cum urina, per aluum, etc. si modo ad mammarum decrefcentiam

ha-

habeamus rationem. Difficillima vero est diagnosi, quando lac versus partem quandam corporis internam migrat et congestiones vel depositiones in eadem causat, hoc enim in casu varios simulare potest morbos. Verumetiam semper adhuc satis difficile est, quando lac versus partem quandam externam ruit, perspicere, an lac retrogressum horum symptomatum praesentium causa sit, nec ne.

Quod ad speciem primam, vbi lac e colatoriis corporis humani excernitur, attinet, nihil hic de eius diagnosi apponam cum facillimo negotio, oculis quippe cognosci possit; attamen moneo, attendendum esse, an etiam natura praeter hanc lactis excretionem, metastasin adhuc quandam aliam formare velit, quae inprimis tunc est metuenda, si haec excretio lactea vel nimis parca, nec sufficiens est, vel supprimitur.

Nunc de metastasi ad internas partes quaedam sunt adferenda et quidem de praecipuis singulatim. Varios animaduerimus prodromos ex quibus concludere licet, puerperae apoplexiam imminere. Urina et excretio aluina plane sunt naturales; lochia vero plerumque mucosa ac parca, pulsus undulans et celer, cutis sicca, minime vero ardens. Mox faciles quaedam animi sequuntur perturbationes, horripilationes, anxietates, deliria, oculi feroces ac quasi flagrantés aut fixi et immobiles, inconsueta linguae haesitantia, subitaneus capitis dolor topicus. Haec excipiunt plerumque tinnitus aurium, lethargus, stertor, oris contorsio, risus sardonius, subsultus tendinum, convulsiones vehementes ac denique mors. In nonnullis vero feminis, inprimis vbi lac mammas nondum intrauit, maxima horum symptomatum pars abest et leue modo delirium

lirium apparet, quod vero subito vehementissima sequitur in-
 sania. Coecitas ac surditas in puerperis interdum ex capitis
 dolorum vehementia ac continuatione oriuntur, teste p v z o s t).
 Pleuritidem et peripneumoniam significant vehementes anxie-
 tates, respiratio difficilis, dolor punctorius in hac regione, fe-
 bris vehemens et continuo saeuens, cum horrore incipiens,
 interdum adsunt sputa pituitosa, immo cruenta; omnia vero
 haec symptomata celerrime sese sequuntur et mammae hoc tem-
 pore decrescunt, vel nullum in se continent lac, vrina in ini-
 tio est clara, mox vero euadit rubra. Si lac intra abdomen
 deponitur, praecedunt horripilationes, motus febriles, dolo-
 res obtusi vagi, sensim sese figentes, tensionis sensum exci-
 tantes, appetitus prostratus, nausea, immo vomendi nixus, ex-
 cretiones supprimuntur tam aluinae quam vrinae. Febris est
 vel continua vel intermittens, pulsus parvus ac concentratus u),
 virium prostratio praesto est et denique abdominis oritur eleua-
 tio. Si metastasis in peluim fit, puerpera sentit dolorem quen-
 dam clandestinum, pondus in pelui, femorum debilitatem, ta-
 ctu tumorem percipimus in cavitae ossis ilei et si aegrotata in dor-
 so decumbit, maiorem sentit dolorem femoribus extensis quam
 flexis ob pressionem huius tumoris in musculus iliacum, eius
 tendinem et in musculi Psoas tendinem. Symptomata meta-
 staseos lactis ad ligamenta vteri lata annuntiant vehementes in
 regionibus iliaceis dolores et externe tactu eminentia quaedam
 subdura percipitur. Fere semper febris adest. Ex his igitur
 allatis intelligere possumus, diagnosin harum metastasium ad
 partes corporis internas valde difficilem esse; attamen vero si-
 mulac sequentia apparent symptomata, omni iure eiusmodi me-

t) l. c. p. 234.

u) ROUX Journal de Med. T. XXXIV. pag. 555. seq.

metastasis est metuenda; nimirum quando post partum nullum effluxit lac sine alia quadam causa manifesta, dolor quidam perpetuus in hac vel illa corporis parte oritur, qui functiones eius laedit et inprimis adhuc si pars glandulosa est. Monendum vero est, non ex solo partis cuiusdam dolore inprimis in abdomine diagnosin metastaseos fientis esse deducendam; hic enim a multis aliis causis in puerperis generari potest.

Nunc adhuc metastasium lactis ad partes exteriores factarum diagnosin eruamus, necesse est. Ante omnia metastases facile in partes migrant glandulosas, easque afficiunt. Eodem modo dignoscuntur ac si metastasis in telam cellulofam esset facta, primo ex causis praecedentibus, deinde ex his, quae sequuntur symptomatibus: horripilationes irregulares ac dolor antecedunt, pars ista efflatur et dura fit, febris oritur in proportionem cum labore ac tensione vehemens, cutis aliquantum mutatur. Nascente nunc metastasi plurima symptomata cessant, mox vero reuertuntur et quidem maiori cum vehementia. Dolor in parte affecta quasi premens euadit, sensim augetur, tumor eleuatur et crescit, febris fit vehemens, pulsus est durus, celer, plenus, tensus. Simulac vero metastasis plane iamiam est facta, pulsus fit paruus, vrina in initio clara euadit turbida. Ex his igitur signis ad metastases lactis factas concludere licet, praesertim si lactis ex mammis effluxus, vel eius secessus impeditus, vel lac retropulsum sit. Adde, has lactis metastases saepissime mammas et inguina cum femoribus afficere, in quibus postremo nominatis supra eorum initium incipit sensimque versus partes inferiores progreditur. De his etiam metastasibus externis generalia quaedam asserere possumus et quidem: tumores ab hac causa ortos speciem oedematis ha-

habere, raro vero cum inflammatione coniunctos esse. De tempore metastasium tam internarum quam externarum supra iam iam loquuti sumus. Ratione exanthematum a lacte oberrante ortum ducentium auctores inter se dissentire et nimis subtiliter de iis differere videntur, ut prolixum foret, omnia singulaque hic enarrare, quae in his exanthematibus proposuerunt; sententiam igitur solam *PRZOSII* afferre volo, qui hanc cutaneam eruptionem a lacte oberrante generari affirmavit et quidem eam post febrem lacteam quarto vel quinto post partum die oriri et pustulis albis, transparentibus ac parvis, magnitudinem capitis aciculae non superantibus distingui monuit. Occupant autem quasdam corporis partes, ut pectus, abdomen, collum et digitos haec exanthemata, et vel simplicia ac minime periculosa, vel cum malignitate coniuncta et tunc maxime periculosa sunt, iuxta sententiam modo nominati auctoris.

Restant adhuc symptomata illa, quorum ope eiusmodi metastases a morbis ipsis simillimis distinguere easque igitur dignoscere possumus. Primo igitur differentias, quae metastases lacteas inter et rheumatismum intercedunt, narrabo, quae fere sequentes sunt: metastases plerumque post partum, ubi lac rite non effluxit, generantur, cum rheumatismus sub aliis plane ab his diuersis conditionibus excitetur. In lactis metastasibus nulla adest phlegmone seu inflammatio, vel raro modo ac in leuiori gradu; rheumatismus vero semper cum inflammatione et quidem graui est coniunctus. Denique tumor iste lacteus multo minores dolores creat, quam pars rheumatismo affecta. Tumores lactei oedematosi sequentibus momentis a ferofo lymphaticis sese distinguunt. Posteriores primo in partibus inferioribus generantur, v. c. in pedibus et tunc versus

supe-

superiores, furas, femora et inguina tumor progreditur; priores vero initium suum intra peluim capiunt et tunc tumor primo in inguine et femore apparet, sensimque versus partes inferiores descendit, quae omnia etiam symptomatibus praesentibus tam in initio quam in morbi decursu confirmantur. Vastorum cruralium funis fit dolorificus et tactu interdum eum secundum totam suam longitudinem tumoribus oblongis obfessum animaduertimus, femoris tensio euadit summe dolorifica plerumque sine calore, rubore ac tumore. Porro isti tumores lactei cutanei magis sunt obscuri, opaci, in minori temporis spatio formantur, praecipue dum generantur dolet, et etiam sunt duriores et digito prementi magis resistunt, quam illi lymphatici. Denique adhuc ratio, qua vterque tumor disparet, differt, primo enim inguen, femur et tunc partes inferiores decrescunt. Ex causis etiam dignosci possunt; tumores lactei enim vt plurimum post refrigerium quoddam oriuntur.

§. VII.

P r o g n o s i s.

Lactis metastases raro sunt periculosae, quia lymphae haec lactea raro in suppurationem, vel gangraenam transit. Quo melior aegrotae corporis constitutio, eo minus periculi ex metastasi est metuendum. Ratione exitus metastases valde inter se differunt; resolutio et lactis ad mammas regressus sine dubio optimus est euentus; inter meliores euentus referenda est illa lactis excretio critica per corporis colatoria. Metastases inflammatoriae indolis periculosiores quam oedematosae sunt; periculosissima vero species illa est, quae in suppurationem transit. Lac si in suppurationem abit, excitat vlcera fa-

niosa maligna, quae difficulter purificari et raro consolidari possunt. Interdum metastases citissime in gangraenam abeunt. Quo nobilior et quo magis ad vitam necessaria pars metastasibus his affecta est, eo periculosior, ac etiam hac de causa metastases internae maius adferunt periculum quam externae. Si neque vlla lactis excretio, neque depositio sequatur, febris quaedam nascitur continua, quae in febrem lentam hecticam cum tussi parua, sicca ac multo maiori siccitate quam alias, transit. Complicationes metastaseos aliis cum morbis ipsam reddunt periculosiorem. Quo breuiori post partum tempore metastases contingunt, eo magis periculosi sunt morbi ex lacte in sanguine retento orti: primis igitur puerperii diebus, rarissime post quartum vel quintum diem febris lactea maligna oritur. Vsitatissimae viae, per quas lac excernitur, sunt vterus, aluus et vrinae viae. Excretio per vterum saepe relinquit fluorem album; huius etiam excretionis sequela, paralytis vteri est, quae mulieres voluptatis expertes nec non ad generationem ineptas reddit. Excretio lactis per vrinam minimam affert debilitatem, minimum etiam periculum. Cura metastasium internarum multo difficilior est et longius saepe requirunt tempus, vt resoluantur, topica enim medicamenta hic applicari non possunt. Cura metastasium ad glandulas difficilior et longior est quam ad telam cellulosa obstructionis ac suppurationis causa. Raro vna glandula solum est obstructa, sed plerumque plures. Interdum metastasis noua accedente grauiditate soluitur. Multo frequentiores occurrunt lactis metastases in vrbibus, quam in villis et inter mulieres, quae in ciuitatibus degunt, plures ex diuitibus, quam e pauperibus lactis metastasibus corripuntur. Metastases ferotinae mali ominis sunt, plerumque enim excitant abscessus, qui materiam faniosam et

nunquam fere bonum pus, sed valde diuerso modo coloratum continent ex cuius resorptione febris lenta hectica et putrida generatur. Omnia exanthemata lactea saepe diu durant, nisi iis primis in initiis occurramus. Interdum malum hoc dormire videtur et post aliquot hebdomades haec exanthemata (huc etiam refero furunculos, herpes, scabiem aliaque, quae ab auctoribus quibusdam lacti oberranti tanquam effectus adscribuntur) nouo cum impetu et sub noua forma iterum apparent.

Apoplexia raro tollitur, neque in iis, quae dolorem quendam in capite quasi ab ictu vehementi sustulerunt, neque in iis, ubi lac mammas nondum intrauit. Hae enim fere semper citissime moriuntur, quoniam vasa quaedam in cerebro rupta sunt, vel quoniam lac in cerebri substantiam extrauafatum est, ut in cadauerum dissectionibus auctores saepe obseruarunt. Boni omnis est, si vrina sit turbida. Curatio lactis metastasium ad caput veteribus impossibilis visa est. Apoplexia superata paucae modo feminae paralyti afficiuntur. In plurimis sequitur febris putrida et fere in omnibus materies morbosa denique sese in parte quadam corporis figit ac ibidem tumores vel vlcera format critica.

Pleuritidi ac peripneumoniae puerperae non lactantes, vel lac repellentes multo magis sunt subiectae quam aliae. Mulier boni corporis habitus ac temperamenti raro hoc morbo afficitur, plerumque vitium quoddam mammarum eum inferunt. Si sputa sanguine sunt mixta multo periculosior est morbus, cum quibus semper faciei rubor coniunctus est. Hoc in casu inflammatio breui tempore in gangraenam et mortem transit; in altero vero casu, ubi sputa non sunt colorata, sequitur pulmonum suppuratio ac phthisis.

Quod ad metastases intra abdomen peluimque attinet, raro statim in utroque pelvis latere adsunt, plerumque enim ex vno in alterum transeunt et aliquando denuo in priori apparent. Metastases ad vterum raro eueniunt et facile cum iis ad vesicam vrinariam factis permutantur. Quando metastasis in ligamenti vteri latis vlcus excitat, minus fausta est prognosis, quia in istis feminis, si etiam conualescant, plerumque fistula remanet.

Metastases lactis ad partes externas sunt crebriores, quam ad internas, minus etiam periculosae. Omnes quoque partes ab iis affici possunt. Eo periculosiores esse solent, quo propiores magnis corporis cavitatibus sunt. In tela cellulosa facile fistulas excitant.

§. VIII.

Methodus medendi.

Haec medendi methodus omni iure in duas diuidenda est sectiones, in prophylacticam et therapeuticam. Ad priorem omnia illa praesidia a puerperis adhibenda refero, ut nulla ex lacte mala efficiantur, quae inprimis tempore influxus lactis in mammas et tempore ablactationis grauidas puerperasque affligunt. Lac enim non solum ex resorptione noxas affert, sed etiam tunc, quando non rite secernitur et in massa sanguinea remanet. Locus hic non est, puerperarum diaetam ac regimen prolixè exponere, quibus se adstringere debent, ad vitiosas lactis qualitates praecauendas vel mutandas; sed hic modo paucis secretionis et excretionis lactis obstacula

ex-

examinare et medicamenta, ad obstacula ista remouenda afferre volo. Puerperae lactantes illis periculis rarius quidem sunt expositae, sed non nutrientes saepius. In curatione igitur ad id maxime erit attendendum, ne se- et excretio lactis impediatur sed potius vt promoueatur. Cum vero variae adefse possint causae, quibus puerpera coacta infanti vbera negare debet, necesse est, nosse, quatenus sit recta ac optima methodus lactis secretionem impediendi, ne puerpera detrimenta alia hac ex causa metuere debeat. Eodem in statu omnes versantur mulieres lactantes tempore ablactationis, quando nempe per sufficiens temporis spatium pusioni vbera praebuerunt. Nonnullae etiam matres infantibus suis neonatis vbera praebere non debent, v. c. quarum mammae non satis amplae sed nimis paruae sunt, quae nimis paruum lactis copiam parant, matres valde iuueniles, morbosae, mollioris, macidae ac tabidae corporis constitutionis, etc.; in his lactis se- et excretio maiori securitate ac facultate impediri potest, quoniam corpus hoc alimento carere non potest, sed potius necesse est, vt in eo retineatur ad eius constitutionem emendandam. De his igitur hic non loquor, sed potius de isto statu, vbi puerpera bona ac perfecta corporis constitutione fruitur et ex aliis modo causis, e. g. ex nimio otii desiderio, infantem lactare recusat, vt saepissime tamen euenit, quamuis noxae inde imminentes satis notae sint. Plerumque ad lactis se- et excretionem minuendam adhibentur V. Ses, medicamenta laxantia, diaphoretica, aliaque, nulla habita ratione aegrotae corporis constitutionis, et, vt manifestum est, medicamenta ista feminae debilioris ac terrimae constitutionis exhibita necessario multas afferunt noxas. Sic etiam tenuissima illa diaeta eiusmodi puerperis minime est suadenda. Facile igitur inde perspicitur, non semper

vnam eandemque methodum adhiberi posse, nec illum in finem nos eniti debere, vt lactis se - et excretionem plane ac semel, sed potius sensim sensimque impediamus. Prius vero praecipendum est, vt puerperae statim post partum vestimenta induant angusta vel arctiora ad lactis in mammas influxum difficiliorem immo impossibilem reddendum. Quantus autem error est, si mulieres credant, hoc auxilio omnes praecaueri noxas, non enim perpendunt, multa atque grauissima mala ex lactis in massa sanguinea retentione oriri. Suadendum igitur simul est, vt mammae leui quodam integumento obtegantur, quo efficitur, vt liberior aëris ad mammas accessus impediat et quidem subitanei frigoris. Omnia vero alia lactis e mammis effluxus impedimenta diligenter ac omni cura sunt remouenda; in puerperis enim secundum legem naturae ordinariam lac sponte e mammis effluit, nisi impedimenta adsint, vel aegrotata sit primipara, qui fluxus igitur sedulo seruandus et si non adsit, fomentationibus emollientibus promouendus ac prouocandus est. Post superatam febrem lacteam folia alni recenter contusa et calefacta, vel chaerophylli ac petroselini semina ana mane ac vesperi mammis sunt imponenda, de quibus notum est, lactis effluxum promouere; si vero his medicamentis lactis effluxus non producat intra viginti quatuor horas, tunc furfures triticeos in aqua coque, in massam hanc spongiam intinge et saepe spongia ista mammas calide ab earum peripheria versus papillam perstringe et deinde iterum chaeroph. ac petrosel. semina iis impone. Si etiam haec paria non sint effluuium lactis efficiendo, instrumenta denique hunc in finem applicari debent, ex quibus varia nobis sunt nota, optimum vero illud ex resina elastica factum et cum vitro coniunctum mihi videtur. Cum igitur hoc modo effluuium sit excitatum, cauere debemus, ne
 iterum

iterum impediatur; mammae igitur non arcte sunt constringen-
 dae, sed potius applicatione medicamentorum lactiferorum ef-
 fluxus semper est sustentandus, quam ob causam mammae et-
 iam in modico calore seruari debent. Interdum tempore no-
 cturno nil ex mammis effluxit et mane tumor quidam in iis ani-
 maduertitur, qui etiam spongia calide perstringendus est, quo
 facto mollescit et lactis effluuium iterum restituitur, nisi suctio
 vel instrumenta applicari possunt, quae medicamenta etiam ad
 inflammationem mammarum totalem tollendam adhiberi de-
 bent. Minime vero semper hunc optabilem euentum obtinere
 possumus, sed tumor hicce inflammatione plerumque in suppu-
 rationem abiens corripitur, et in casu suppurationis inprimis
 cauendum est, ne tumor hic nimis cito, nec prius quam per-
 fecte molluit ac in toto suo ambitu animaduertitur fluctuatio,
 aperiat. Tumore aperto sine dubio pus malae indolis effluet,
 hoc phaenomenon vero terribile non est, cum non ignoremus,
 pus in mammis generatum nunquam bonae indolis, sed sanio-
 sum esse. Ratione incisionis cura est adhibenda, ne propius
 ad papillam instituatur; haec enim cicatrificatione retrahitur ac
 saepe tantum, vt femina in posterum suctionem ferre non possit.
 Eiusmodi vlcus difficile curari potest, tam ob continuationem
 effluxus cuiusdam lactei, quam interdum ob causam quandam
 corporis internam, v. c. cacochymiam; prius vero symptoma
 applicatione emplastri cum Camphora tollitur, et posterius
 singularia postulat medicamenta idonea, v. c. cacochymia Cor-
 tici peruiani vsum. Alter vero eiusmodi tumoris euentus
 est induratio, quae falso a quibusdam scirrhus nominatur, et
 tumor eiusmodi induratus solum secundario fit canerosus. In-
 terdum induratio haec medicamentorum vfu tolli potest, saepe
 euanescit tempore primi fluxus menstrui post partum vel tem-
 pore

pore superuenientis nouae grauiditatis. Varia exstant medicamenta praeter extirpationem ad tumores eiusmodi tollendos, quae vero omnia hic recitare non possumus etiamque ex scriptis LEVRET, BIERKEN, LENTIN, STOERCK, aliisque satis nota sunt.

Quod ad medicamenta interna attinet, quae tempore ab-lactationis vel scopo lactis diminutionis adhibenda sunt, facile perspicitur, non vna eademque omnibus in feminis adhiberi posse, sed semper ad aegrotae corporis habitum respiciendum esse. Sic e. g. in feminis debilioribus ac magis irritabilibus ad fordes eliminandas Clysmata medicamentis purgantibus in primis puerperii diebus sunt anteponenda; haec enim lactis secretionem in mammis impediunt et fortassis propter irritationem intestinorum lactis depositionem versus haec determinant, vel lac saltem in sanguine retinent, et igitur aegrotam nullo modo a periculis ex lacte liberant. Idem etiam de V. S^{bus} ac diaeta valet; et medici iudicium singulo in casu facile medicamenta inueniet idonea, si modo noxas non ignoret, quae ex lacte vel in sanguine retento vel non rite ad mammas delato nascuntur. Vnum adhuc monendum esse mihi videtur, medicus nempe ut caueat, ne mulieri ablactanti nimis cito iamiam durante lactis effluuio, Corticem peruianum exhibeat, ex eius vsu enim lac denuo generatur.

Nunc ad curam lactis metastasium therapeuticam me con-uerto. Semper hic causarum habenda est ratio ac secundum harum diuersitatem varia etiam medicamenta sunt adhibenda, quae vero semper eo dirigi debent, ut impedimenta lactis in mammas depositionis tollant eiusque effluxum promoueant;
his

his enim noxas optime possumus arcere. Quid vero agendum sit, si medicus sero ad puerperam vocetur, ubi medicamenta illa necessaria non sint adhibita et nunc metastasis lactea in parte corporis quadam vel metuenda sit, vel iamiam facta, nunc exponamus. Omnes mulieres in statu grauiditatis ac puerperii magis sunt sensibiles earumque nerui facillime irritari possunt, unde tunc spasmi variae indolis producuntur. Inde patet, puerperis nulla medicamenta fortiora esse adhibenda. Quando lac sanguini adhuc mixtum est, multi medicamento- rum antacidorum et absorbentium usum suadent, vna cum diluentibus et leniter purgantibus; ego vero persuasus sum, nullo amplius medicamento opus esse, si modo omni ope adnitamur, ut lac rite intrare possit. Si lac iamiam per excretionem quandam e corpore eliminatur, v. c. vomitum, diarrhoeam, etc. hae excretiones minime sunt turbandae vel supprimendae, attamen vero simul medicamenta possunt adhiberi, ad lactis depositionem versus mammas reuocandam.

Apoplexia lactea olim insanabilis credebatur, et adhuc PVZOS opinioni fauet, plerumque tempus plurium mensium opus esse, ad lactis congestiones versus cerebrum eiusque sequelas arcendas. Verumetiam PVZOS secundum meam sententiam istas multo citius curasset, si modo magis intrepide morbum hunc aggressus esset. LEVRET iamiam suadet, ut V.Ses largae ac citissime sese sequentes instituantur, quibus praemissis interdum tartari emetici usus auxilium afferret. DELEURYE putat, V. Ses, vomitoria ac spiritus volatiles externe naribus admouendos, esse inutiles; si autem spes non omnis sit praecisa, suadet, ut statim duo vesicatoria in binis diuersis locis applicentur, suctio mammaram instituatur, clysmata cum vino antimoniato ingerantur, et purgantia cum tartaro emetico exhibeantur. Clysmata omni trihorio sunt repetenda, hi-

I

rudines

rudines applicandae, et capitis frictiones cum oleo seu spiritu quodam volatili sunt instituendae. Nonne omni iure hoc in morbo saepe tam subito mortifero V. Ses in arteria temporali institui et fomentationes frigidae a Celeb. SCHMUCKERO commendatae adhiberi possent? omnia enim in eo mihi consistere videntur, vt sanguis citissime hoc ex nobili viscere detrahatur; si vero magnum iamiam adest extrauasatum in cerebro, omnia sine dubio remedia adhibita sunt vana. Emetica, num durante apoplexiae insultu conducant, fere dubito; maioris autem momenti in paralyfi ex apoplexia remanente esse mihi videntur, quod etiam experientia b. PETIT confirmatum est; attamen vero praeter haec fonticulus ille in processu mastoideo, a Cel. BROMFIELD in paralyfibus ex extrauasatione remanentibus valde laudatus institui potest; magis vero hoc in casu emeticis confido.

In pleuritide lactea summae indicationes sequentes sunt: prima, inflammatio remouenda est, altera, lac ad mammas reuocandum est. Priori V. Ses largae et repetitae, posteriori autem cataplasmata emollientia, suctio, cucurbitulae siccae mammis applicandae satisfaciunt. Eodem vero tempore simul cura eo est dirigenda, vt lac iamiam resorptum et in pulmones delatum citissime per viam quandam excretoriam e corpore eiiciamus, quod tutissime et saepissime per aluum forma diarrhoeae effici solet, quae purgantibus lenioribus, clysmatibus ac potu conueniente excitatur. LEVRET inprimis monet, ne medicamenta sudorifera intempestiue in morbi initio adhibeamus; versus finem vero morbi salutaria esse affirmat et inprimis kermes minerale paruis dosibus exhibitum prae omnibus aliis laudat. In genere in omnibus ex lacte noxis vsum arcani duplicati vehementer commendat. Omnes reliquae metastases lacteae versus partes corporis internas eodem curantur modo, superfluum igitur esset, si omnes adhuc seorsim expendere vellem; veruntamen vnum remedium ad metastases internas auertendas adhuc nominandum est et quidem: simulac prodromi quidam metastaseos versus partem quandam internam fientis animaduertuntur, irritationes

tiones externae sunt adhibendae, vt lactis et humorum affluxus ab illo loco interno auertatur et potius versus hunc externum dirigatur; quem igitur in finem frictiones institui et sinapismi ac vesicatoria applicari debent. Ill. TISSOT saepe etiam balnea tepida maximos afferre fructus, si omnia alia remedia frustra iam iam essent adhibita affirmat *v*). In genere de harum metastasium internarum cura etiam hoc valet, quod medicamenta et auxilia citissime et intrepide adhiberi debeant, si euentum illum optabilem obtinere velimus.

Ad metastasium externarum curationem nunc transeo, in qua maxime semper est attendendum, vt optimus efficiatur euentus, resolutio; in initio igitur medicamenta resoluentia, discutientia et antiphlogistica sunt adhibenda. V. Ses aegrotae viribus accommodatae, largae ac repetitae resorptioni maxime inferuiunt, sic etiam laxantia leniora, diaeta tenuis, clysmata, aliaque similia ei fauent etiamque medicamenta topica resoluentia et repellentia applicare licet. Sic LEVRET tempore hiemali vsum cataplasomatis Norimbergensis recenter praeparati commendat; tempore vero aestatis tanquam medicamentum maxime resoluens embrochen ex aqua pluuiali destillata, in cuius vnaquaque Pinta Sal. tartari fixi $\text{z}ij - \text{z}\beta$ dissolutae sunt, praefert. Nonne haec suspicionem iure inouent, eodem cum bono successu fumigationes Anglorum volatiles, inprimis humidas adhiberi posse, quarum vis resoluens valde eminet? Celeb. SCHMUCKER spiritum quendam discutientem ex spiritu vini, Sale ammoniaco, sapone venet. et Camphora compositum applicauit ac deinde secundum methodum Celeb. THEDEN extremitatem a digitis inde fasciis inuoluit. Interdum etiam ad eiusmodi tumoris resolutionem, si nempe glandulae hac materia obstructae sensim in indurationem transire videntur, medicamentis vti debemus mercurialibus, vti observationibus Cel. LENTIN *w*) edocti sumus, historiam enim narrat, vbi ad tumores lacteos dispergendos optimo cum successu vnguentum neapolitanum cum albo mixtum adhibuerat. Leniores etiam frictiones partis affectae resolutioni fauent. ASTRUC suadet *x*), vt Emplastrum de ranis cum mercurio Vigonis cum Emplastro de mu-

v) l. c. §. 125.

w) l. c. p. 101.

x) l. c. p. 220.

mucilaginibus bene malaxatum tumori applicemus; simul vero interne medicamenta ferrea et mercurialia, non vero purgantia ad lac in sanguine retentum diluendum adhibeamus et nisi menstrua rite fluant, ipsa medicamenta emmenagoga, quo per hanc quoque viam lace corpore eliminetur. Quis denique non videt, etiam in his metastasibus externis, omnia in usum vocanda esse medicamenta, quae lactis ad mammas reuocationem eiusque ex ipsis effluxum efficiunt, ut suctiones crebriores, fomentationes, balnea vaporosa, etc.? Simulac signa suppurationis animaduertimus, externe statim medicamenta suppurationem promouentia applicare debemus, quae vero hoc in casu, quia tumor eiusmodi frigidae est naturae, non sola emollientia, sed simul calefacientia esse debent, v. c. Sapo venet. Gummi ammoniac. Allium, Crocus, vel etiam Empl. diachylon compositum, seu Empl. de Galbano crocatum, etc. Quando abscessus hic nunc est maturus, iusto tempore ac loco aperiri debet, ut materies in eo contenta effluere possit, quo facto abscessus apertus iniectionibus purificatur et consolidatur. Curatio exanthematum a lacte in sanguinem retrogresso et nunc versus cutem delato productorum adhuc superest. Interdum regimen nimis calidum exanthemata haec sic dicta miliaria producere posse affirmat *PVZOS y)*, qui nil aliud exhibuit, quam potum copiosum theiformem, leniter sudoriferum et Clysmata ad aluum apertam seruandam; praeterea dietam adstrictam aegrotis praescripsit, ac ubi pustulae seu vesiculae in cute natae et materia quadam repletae magnitudinem quandam acceperant, eas aperuit, ad metastasin huius materiei ad partes internas praecauendam. *LEVRET* usum laxantium leniorum v. c. Arcani duplicati commendauit, deinde etiam purgantia fortiora atque usum aquarum foteriarum. Exanthemata ista per desquamationem sese finiunt, quam ob causam aegrotarum cutis morbo hoc superato mollior et magis alba reddita est.

Haec sunt, *Beneuole Lector*, quae tibi de hac materia proferre potui; facile tyroni in arte medica condonabis, si non satis accurate, solide et fusa materiam hancce valde intricatam pertractauit.

